

MESAJUL DE ROȘ HAȘANA 5731

adresat de Eminența Sa d. Șef rabin

dr. MOSES ROSEN

comunităților evreiești din Republica Socialistă
România

Iubiți frați și surori,

Roș Hașana — Capul anului. Dacă vreți să căutați concepția etică a iudaismului asupra primei zile a unui an nou, o găsiți în însuși numele ce-l poartă, — prăznirea trecerii individului și a colectivității de la o etapă a vieții la alta. Capul e călăuză unui itinerar. Fără a sa gândire, fără învățarea ce a desprins-o din peripețiile trecute și fără previziunea sa asupra celor ce vor urma, călătoria omului devine o rătăcire plină de primejdii. La răspintia ce o înfățișează, în viața fiecăruia, înlocuirea unui calendar vechi cu altul nou, se cuvine deci, în primul rînd, să meditam asupra paginilor ce le-am întors definitiv și asupra celor ce se deschid înainte-ne — albe, imaculate — în ספר החיים „Cartea vieții”.

E Capul anului. Să nu ne ameliem nici gîndurile, nici înțelămintele; e păcat să stîngem lumina, pentru ca orbecînd prin întuneric să trecem pragul unui nou capitol al existenței pe acest pămînt. Peste tot unde se află o așezare evreiască, glasul șofarului răsună cu o misiune definită de marele filozof al iudaismului, Maimonides, în cuvintele „עוררו ישיני”, „Treziți-vă, voi cei ce somnolați!” Șofarul are menirea să ne scuture din toropeala înșelătoare în care ne azvîrle cotidianul, să ne ridice din banalitate spre sfințenie, să ne redea luciditatea.

E Capul anului. Prin această cale plină de întortocheri care unește leagănul cu mormîntul și care se numește viața, nu se cuvine să trecem cu superficialitate, să luăm ușor lucrurile, să le bagatelizăm. Anul nou e, deci, un popas, un prilej de a privi în față viața, de a-i descifra rosturile, de a-i sublinia felul. Ne reculegem în rugăciune înaintea Aceluia care ne cunoaște gîndurile, sentimentele și faptele și, împreună cu El, judecăm tot, Conștiința creațiunii, devenim noi înșine propriii noștri judecători. Cu seriozitate scoatem la iveală ממצאים „din străfunduri”, tot ce am greșit față de El, față de creația Sa, față de noi înșine și ne pregătim לתיקון ולתשובה să îndreptăm tot ceea ce e nedrept.

Iubiții mei,

Capul anului 5731 găsește obște evreiască din Republica Socialistă România într-un astfel de moment de examen sufletesc, de bilanț al activității desfășurate în anul care a trecut și de întîmpinare a celui care începe acum.

Silăvit fie Dumnezeu că și în anul 5730, datorită deplinei libertăți religioase de care ne bucuram, împreună cu celelalte culte din această țară, am făcut să propășească cele 75 de comunități evreiești, să-și împlinească menirea cea sfințită cele peste 150 de temple și sinagogi, am izbutit să desfășurăm învățătura Torei și a sfințului său grai, să asigurăm pe deplin alimentarea rituală (cașrut), să ducem mai departe Talmud-Tora cu ale sale minunate roade, să răspîndim, cu ajutorul „Revistei cultului mozaic”, în mijlocul vostru și al evreilor din alte comunități, studii de istorie și literatură evreiască, am izbutit să ajutăm corelioniari bătrîni, bolnavi și lipsiți de mijloace, să îngrijim de instituțiile noastre sfințe, de cimitirele în care se află adăpostite osemintele trecutelor generații.

E un bilanț pozitiv, cu care ne putem mindri. Desigur că multe mai sînt de făcut. Pentru aceasta, e nevoie ca fiecare dintre voi să-și revizuiască propria sa poziție în fața comunității. E timpul «a vă întrebați, dacă și în ce măsură sînteți prezenți în acest efort de a păstra și continua ceea ce ne este sfînt și drag.

Capul anului. Ceea ce e capul pentru trup este ziua de an nou pentru toate celelalte zile ale anului. Între cap și trup trebuie să fie o permanentă legătură. Iudaismul nu se poate limita la o prezență în obște numai în zilele de început de an. El solicită interesul și participarea voastră în viața cea de toate zilele. Instituțiile noastre de cult trăiesc numai prin propriile noastre mijloace. Roș Hașana vă cheamă, deci, la împlinirea acestor datorii, în parte încă neîmplinite.

Fie ca anul ce începe să aducă prosperitate în căminele voastre, succes în munca voastră, binecuvîntare deplină tuturor comunităților evreiești, înflorire și progres scumpe noastre patrii, Republica Socialistă România, pace și prietenie între toate popoarele.

Cu tradiționala urare
de
LEȘANA TOVA TICATEVU !

Dr. Moses Rosen
Șef-rabinul cultului mozaic
Președintele Federației Comunităților Evreiești
din Republica Socialistă România

De Roș Hașana 5731

urăm cititorilor noștri

un an bun, fericit

pace și prosperitate

לשנה טובה תכתבו !

Vizita la Belgrad a Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen

În seara zilei de 31 august 1970, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a plecat la Belgrad spre a participa la sărbătorirea d-lui dr. Lavoslav Kadelburg, președintele Federației comunităților evreiești din Iugoslavia, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani. D-sa a fost însoțit de d. av. Emil Șechter, secretarul general al Federației Comunităților Evreiești (M).

La plecare în Gara de Nord au fost prezenți conducătorii Federației Comunităților Evreiești (M) din R. S. România și ai Comunității evreilor (M) din București, precum și d. Eugen Munteanu, director în Departamentul cultelor.

În ziua de 4 septembrie 1970, Eminența Sa s-a întors în capitală.

Rabinul Artur Schneer la București

Obște evreiască din București a făcut o primie cordială rabinului Artur Schneer, președintele organizației „Appeal for Conscience Foundation” din New York, care ne-a vizitat țara în fruntea unei delegații interconfesionale.

În seara zilei de 28 august 1970, distinsul oaspete a luat parte la serviciul divin de Kabalat Șabat la templul coral. În cadrul prediciei pe care a rostit-o, Eminența Sa d. Șef-rabin dr. Moses Rosen a scos în evidență personalitatea oaspetelui, mulțumindu-i totodată pentru căldura cu care a răspuns la apelul d-sale de a organiza o acțiune de ajutorare a victimelor inundațiilor din România.

D. rabin Artur Schneer și-a exprimat satisfacția de a se afla în România, de a lua contact nemijlocit cu obște evreiască și cu eminentul ei conducător spiritual. Vorbitorul a arătat stîmă și preuirea de care se bucură obște evreiască din România, strălucitul ei șef spiritual, d. dr. Moses Rosen, una dintre personalitățile cele mai proeminente ale iudaismului contemporan.

După încheierea serviciului divin, la restaurantul comunității a avut loc un Oneg Șabat, la care au luat parte conducătorii de temple și sinagogi, cursanți de la Talmud Tora, clerici etc.

Recepție în onoarea delegației organizației „Appeal for Conscience Foundation”

Între 27 și 31 august 1970 au făcut o vizită în țara noastră delegații organizației „Appeal for Conscience Foundation”, în frunte cu președintele acestei organizații ecumenice, d. rabin Artur Schneer din New York. Delegației i s-a alăturat d. Victor Rockhill, vicepreședintele lui „Chase-Mannhattan-Bank”. Din delegație au făcut parte: rabinul Artur Schneer, președintele mai sus menționatei organizații ecumenice; William Douval, secretarul programelor de ajutorare pentru Europa al organizației „Serviciul mondial al bisericilor”; episcopul Ankoskias Silas, reprezentantul arhiepiscopului Iacovos al bisericii ortodoxe grecești din S.U.A., și Joseph Hornet, director al programelor „Caritas” de ajutorare pentru Europa Centrală și Orientul Mijlociu — membri ai Comitetului american de ajutorare a României pentru înlăturarea urmărilor inundațiilor.

Delegația a vizitat regiuni calamitate în urma inundațiilor, în legătură cu acțiunea de sprijinire ce a întreprins-o.

În seara zilei de 30 august 1970, d. Șef-rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației

Comunităților Evreiești, a oferit o recepție în cinstea delegației.

Au luat parte: prof. Dumitru Dogaru, șeful Departamentului cultelor; I.P.S. Justin Moisescu, mitropolitul Moldovei și Sucevei, deputat în Marea Adunare Națională; P.S. episcop Antim, vicar patriarhal; preot Alex. Ionescu, vicarul arhiepiscopiei București, deputat în M.A.N.; preot Fecioru, consilier patriarhal; monseniorul Francisc Augustin, conducătorul arhiepiscopiei romano-catolice din București; Ion Rodeanu, Gh. Nenciu, Eugen Munteanu, directori în Departamentul cultelor; Emil Șechter, secretar general al Federației Comunităților Evreiești (M); Daniel Segal, președinte, și Martin Băluș, vicepreședinte al Comunității evreilor (M) București; Victor Rusu, prim-redactor al „Revistei cultului mozaic”.

Au rostit toasturi: Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, d-nii: Victor Rockhill, rabin Artur Schneer și I.P.S. Justin Moisescu.

Recepția a decurs într-o atmosferă de căldă cordialitate.

În pagina IV-a publicăm textul cuvîntării rosite de d. Șef rabin dr. Moses Rosen.

Festivitățile de la Belgrad. În primul rînd, de la stînga la dreapta: Șef-rabin dr. L. Bulz-Luxemburg; Șef-rabin dr. Szalgo-Budapesta; dr. L. Kadelburg; Șef-rabin I. L. Levin-Mos-cova; Șef-rabin dr. Moses Rosen; rabin Schwartzblatt-Odesa; Hechtman-Montreal.

Evocări

DR. IOSIF BRUCĂR

Acela care urmărea activitatea de jurist a lui I. Brucăr își dădea lesne seama că prezența lui în Palatul de Justiție era determinată doar de obligațiile sale profesionale. Era străin de forța din tribunal, căci adevărata lui „meserie” și-o îndeplinea între cărțile lui, în bibliotecă lui, în meditații asupra fenomenelor vieții și valorilor cugetării omenești.

Părinții săraci ai lui Brucăr, ce-și duceau cu greu zilele, au părăsit satul lui natal Bosancea din județul Suceava, locul de baștină al lui Febeu Camilar, în anul 1900, oînd micul Iosif nu avea decât doi ani, venind în capitală să-și caute norocul. Băatul a făcut școala primară la „Moria”, iar liceul la „Mihai Viteazul”. Aîut de precară era situația materială a familiei, în-cît adolescentul Brucăr a fost silit să lucreze ca ucenic la un atelier de cizmărie.

Cum în el fierbea neastîmpărul cunoașterii, puținul timp liber ce-l avea, dar mai ales noaptea, citea tot ce setea lui de cultură și cerea, preferînd cărțile grele de gîndire, de care cei de o seamă cu el se apropiu anevoie.

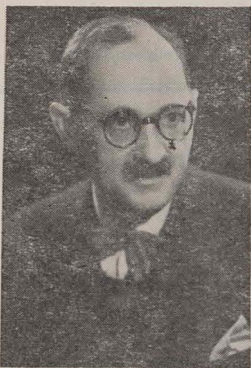
Ca student al Facultății de litere și filozofie, Brucăr a fost profesor de istorie la liceul „Li-bros”, pentru ca, după obținerea licenței, să ocupe catedra de filozofie la liceul „Cultura”, unde a funcționat pînă la sfîrșitul ultimului război mondial, cînd a trecut, la aceeași catedră, la liceul „Matei Basarab”.

O cotitură în afirmarea sa în filozofia românească a constituit-o teza sa de doctorat în filozofie, în 1930, cu tema: „Filozofia lui Spinoza”, pentru care a obținut magna cum laude, publicarea ei în Editura „Societății române de filozofie” și premiul Vasile Adamachi din partea Academiei Române.

Brucăr împlinise 42 de ani. Încă din 1919, prof. C. Rădulescu-Motru întrevăzuse în tîna-rul său coleg un gînditor matur. Era anul în care începuse editarea, pe cont propriu și sub direcția sa, a revistei „Lumea evreei”, care a provocat o serioasă mișcare intelectuală. Au colaborat condeie de autentică spiritualitate: Gala Galaction, Dr. J. Niemirower, H. H. Streitman, Marcel Breslașu, Jacob Cropper, Barbu Lăzăreanu, H. Sianelevici, Barbu Nemețeanu, I. Peltz, B. Fundoianu, F. Aderca ș.a. Revista, bi-lunară, a atacat cu curaj și competență proble-mele cruciale ale momentului istoric de după sfîrșitul primului război mondial.

Brucăr a adăpostit în paginile revistei sale a fost literatură idiş, în traducerea celor mai competente condeie românești.

A fost un om de conștiință. Dacă studiul său erudit asupra „spinozismului” nu neglijează să stăruie „asupra elementelor evreiești din filozofia marelui gînditor olandez”, el nu în-cetează nici o clipă, în activitatea sa de cerce-tător în domeniul cugetării, să se ocupe de în-treaga mișcare filozofică românească. Dacă ne referim numai la broșura sa „Titluri de lucrări”

din 1938, editată cu prilejul candidării la o catedră a Facultății de filozofie, constatăm că aproape jumătate din operele și studiile sale privește autori români și lucrări române de filozofie, dintre care pomenim pe Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Lucian Blaga, Petre Andrei, N. Bagdasar, Dim. Gusti, Tudor Vianu, G. G. Antonescu, P. P. Negulescu, ca și „Olt-enismul și hegeliianismul lui C. R. Motru”, „Fenomenul filozofic românesc” ș.a.

Între acești filozofi români și Brucăr se sta-tornicește o prietenie clădită nu numai pe identitatea de înalte indeletniciri spirituale, ci și pe apropierea afectivă dintre caractere ce știu să privească dincolo de limitele înguste ale prejudecăților și intereselor trecătoare. Cî-tăm doar aceste cuvinte adresate lui de către Lucian Blaga, în 1933, și publicate, odată cu alte scrisori ale acestuia, în 1966, în „Re-vista de filozofie”:

„Îți sînt cît se poate de recunoscător pen-tru osteneala și interesul ce-î arăți „filozofiei” mele. Onoarea de a mă pune în volumul d-tale o „consider ca un semn de cel mai bun augur. Studiul vine de la un om în care vîd pe unul din cei mai pregătîți ai noștri sau chiar pe cel mai bun cunoscător al istoriei metafizice ce-î avem. Ca autor al unui Spinoza, știu că ești în mult mai mare măsura de obiectivitate decît cei mai mulți colegi întru filozofie.”

În 1938, cînd Brucăr împlinise 50 de ani, intelectualitatea la sărbătorit așa cum se cu-venea, omagiul fiind rostit de prof. Rădulescu-Motru care, în polida negurii fasciste ce întunecase mințile aîtor oameni de valoare, a ținut să fie alături de ceilalți vorbitori: Dr. I. Niemirower, Dr. M. A. Halevy, Miron Grindea, directorul revistei „Adam” ș.a., spre

a sublinia că sărbătoritul are „o complexă structură de gînditor, deopotrivă profund cu-noscător și comentator al Kabbalei și al căr-ții Zohar, ca și al concepțiilor lui Kant și Bergson”.

Definitiv concludentă pentru prestigiul intel-lectual de care se bucura Brucăr este invi-tația Academiei Române, ce l-a fost adre-sată în 1939, de a reconsidera opera capitală a lui Titu Maiorescu, „Logica”, apărută în 1876. Brucăr a scris atunci, în ianuarie 1940, am-plul său Studiu introductiv care, împreună cu notele sale lămuritoare, ocupă jumătate din volumul apărut. Restabilind valoarea fi-lozofică a monumentalei opere maioresciene, Brucăr a stabilit existența unei „metode ma-ioresciene” în interpretarea fenomenelor vieții și gîndirii omenești, decretînd, ceea ce a rămas definitiv cîștigat pentru istorie, că „Lo-gica lui T. Maiorescu rămîne punctul de ple-care teoretic al filozofiei românești”, opinie pe care o găsim confirmată de Ion Petrovici în „Contemporanul” din 24 martie 1970, în cronică făcută la „Istoria logicii” a lui An-ton Dimitriu, apărută recent în librărie.

Scrisorile primite de Brucăr din partea ma-relui filozof francez Henri Bergson, după ce acesta a luat cunoștință de lucrările sale asu-pa operei acestuia, ca și acelea schimbate cu Ion Petrovici, încununează aprecierile elogi-oase pe care filozofii români și străini le-au exprimat constant la adresa cărturarului care a condus Institutul de cultură de pe lingă templul coral, din 1936, data înființării lui.

Acest institut s-a ținut, în vremuri de restrî-cte, cele mai de valoare figuri ale intelectua-lității evreiești: Dr. I. Niemirower, Horia Carp, Felix Aderca, Enric Furtună, Eugen Rel-gis, Mozes Schwartzfeld, Th. Loewenstein, Prof. dr. ing. I. Blum, Ieronim Serbu, Prof. Ionel Grubea ș.a.

Colaborator constant la toate revistele de prestigiu („România literară” a lui I. Rebreanu, „Bilete de papagal” a lui T. Argezi, „Adam” a lui I. Ludo și M. Grindea, „Noua Revistă Română” a lui Motru), conferențiar de tinuță la Cercul de studii al Asociației tiră-țurilor evrei „Unirea”, Brucăr a semnat regulat, după ultimul război mondial, „Cronica ide-ilor” la ziarul „Libertatea”.

În 1947 apare în Editura de Stat „Tratatul de psihologie” al lui Brucăr, lucrare substan-țială, care-l situează pe autor alături de marii predecesori în materie.

La vîrsta de 60 de ani urma să candideze pentru catedra de Logică a Universității din București. Se pregătise pentru concurs, dar starea sănătății l-a împiedicat a stăru-i în această muncă. Este relevant faptul că, recent, Institutul de Filozofie al Academiei a achizi-tonat dintre valoroasele manuscrise ale de-functului „Istoria logicii românești”.

Omagiul cel mai cuprinzător ce-l putem aduce memoriei lui I. Brucăr, la împlinirea unui deceniu de la moartea sa, este de a fi constatat, din cercetarea vieții și muncii sale, că el nu a lipsit, timp de peste 50 de ani, de la nici una din manifestările de valoare ale culturii românești.

I. BACALU

AL 20 000-LEA VAS

Prin ecluza românească de la Porțile de Fier, inaugurată cu aproape un an în urmă, a trecut cel de-al 20 000-lea vas. Eveni-mentul a coincis cu un alt mo-ment important. În același timp, la Porțile de Fier se efectuau probele tehnologice ale primu-lui agregat al centralei hidro-electrice. Datorită acțiunilor coordonate ale constructorilor și montorilor români și iugoslavi, ale beneficiarilor și lucrătorilor din cadrul Administrației flu-viale s-a reușit să se reducă sim-șitor timpii de așteptare pentru trecerea navelor prin această zonă.

Prin ecluza de pe malul ro-mănesc al Dunării trec zilnic, în medie, 100—125 vase sub di-ferite pavilioane.

UZINA DE ALUMINIU SLATINA

A început construcția a două noi obiective prevăzute în etapa a patra de dezvoltare a Uzinei de aluminiu Slatina: halele de electroliză V și VI, fiecare cu o capacitate anuală de 25 000 tone aluminiu electrolitic. Prin intra-rearea acestora în funcțiune, pro-ducția de aluminiu electrolitic extras va crește la 160 000 tone anual.

O MARCĂ DE PRESTIGIU

13 milioane tricotațe din mă-tase artificială și fire tip lînă și 54 milioane perechi de ciorapi din fire de bumbac și sintetice vor fi livrate în acest an pentru piața internă și export de către Combinatul de tricotațe și cio-rapi Sibiu.

Produsele întreprinderii sînt apreciate de cumpărătorii din țară și de cei din străinătate. Ele se exportă în U.R.S.S., Fran-ța, R. F. a Germaniei, Iugoslavia, Canada, Libia etc. În anul 1971 valoarea producției ce urmează să fie destinată exportului se va dubla față de nivelul anului cu-rent și va reprezenta peste un sfert din întreaga producție marfă a combinatului.

HANURI TURISTICE

Pe șoseaua Cluj—Oradea, la km. 537, la o altitudine de peste 600 m., pe Dealul Piatra Craiu-lui, este amplasat noul han tu-ristic „Piatra Craiului”, una din cele mai moderne și frumoase unități de acest gen. La restau-rantul unității se servesc în per-manență mincăruri specifice ardelenesti. Tot aici s-au ame-najat tonete speciale cu obiecte de artizanat, cadouri.

În județul Covasna, în stați-u-ne cu același nume s-a deschis hanul „Covasna”. Sînt asigura-te condiții de confort categoria I.

FABRICA DE MOBILĂ DIN TÎRGU MUREȘ

În cele două decenii de acti-vitate, fabrica de mobilă „23 Au-gust” din Tîrgu Mureș și-a cîști-gat un binemeritat prestigiu atît în țară, cît și peste hotare. S-a încetățenit aici o tradiție a pro-duselor de înaltă calitate, care îm-bină avantajele tehnicii cu măiestria meșterilor în prelucra-re lemnului.

În ultimii ani au fost prezen-tate la expozițiile și tîrgurile in-ternaționale de la Londra, Mos-cova, Köln, Osaka și altele peste 500 de prototipuri de mobilier într-o gamă largă de variante constructive și funcționale. Pre-tutindeni expozitele fabricii au atras aprecierile vizitatorilor.

Un înțelept din secolul al XIV-lea

Lumea aceasta pare foarte ciudată. „Văd că ceea ce unul înjură, altul laudă; ceea ce unuia i se pare frumos, altuia i se pare urît. Cîm-părătorul spune că măsura e mai mică, iar vînzătorul, că e mai mare. Doi prieteni și-ar face cîngătoare dintr-un ineluș în care doi dușmani n-ar putea băga degetul cî mic. Cine se ia după vecinul său în ceea ce face, fără să vadă mai înainte ce i se potrivește, poate greși mult, căci un lucru cere sare, iar altul smoală. Soarele întărește sarea și înmoale smoala, în-roșește obrazul și înălbțește pinza, și e același soare în înălțimi cînd e frig și cînd e cald. Cînd sulă vîntul stinge lampa și aprinde focul mare. Deci hotărîsc de îndată că e bine să creștii, și cu multă nerăbdare încep să mă foiesc. Dar, în aceeași zi a rupt vîntul un copac înalt și nu s-a sinchisit de ierburile cîmpiei. Deci nu pot să laud, nici să vorbesc de rău nimic, nici să-l numesc frumos soare, nici urît. După cum e locul și lucrul acela, întîziera se cheamă grabă și fața, dos.”

Și toate acestea le face Dumnezeu, „pentru ca nimeni să nu se semețească pentru că a făcut ceva cu mintea sa.” „Mulți se întorc să-nătoși de la bătaie, alții o pătesc la ei în cort. Moare doctorul ce predă medicina, și se vin-decă păstorul, în neștiința lui.” „Nici o avere nu îndestulează.”

Tot ce e omenească e o măsură și e supus pieirii: „Nici de-am face să treacă azi o mie de ani, n-am mai putea prinde ziua de ieri.” „Nimic nu poate să crească fără sfîrșit; după ce e plină, Luna începe să descrească. Nu e și fără noapte, seceriș fără semănat, răcoare fără căldură, ris fără lacrimi.” „Nu e scurt fără lung, nici tîrziu fără devreme, nici foc fără fum, nici faină fără țărîte, nici cîștig fără pierdere, nici coborîre fără mîrire.”

Totuși, omului îi mai rămîne ceva. „Cînd se usuică trandafirul, căci i-a trecut vremea, rămîne apa mirositoare, care prețuiește mai mult.”

Și deodată, don Șem Tov izbucnește:

„Dumnezeu l-a făcut pe om pentru chin, pentru a merge din tîrg în tîrg, să-și țină viața, pe străzi și prin tîrg, să-și caute norocul, căci e mare truție să vrei folos lenevind. Cine va ține seama de toate vînturile, nu va semăna; cine va privi mereu la nori, niciodată nu va seceră. Nu rămîn stelele mereu într-un loc; dacă ele se chinuie, de ce s-ar odihni oame-nii? Nu se mișcă stelele pentru plăcerea lor, ci pentru a-l sluji pe Dumnezeu; iar omul, ea să trăiască mai bine; lui, și nu altuia, i-a fost poruncit să se chinuie. De nu-i aduce folos această muncă, cel puțin a încercat-o, și nu va avea vreo vină, și va fi răsplătit. Roata morii e prețuită pentru că se învîrtește; pămîntul e călcat în picioare pentru că stă în-ălțat. Staul e grădina în care nu se fac fructe; nu prețuiește mai mult ca un mort om ce nu muncește.”

Șem Tov s-a prezentat ca evreu chiar în strofa de dedicație a „Proverbelor” sale: „Señor rege nobil, mărit, ascultă această pre-dică pe care ți-o spune Santo, evreu din Carrión. Ca evreu a fost cunoscut și după moarte. La jumătatea secolului al XV-lea, ma-rele poet spaniol, marchizul de Santillana, îi enumera în a sa „Precuvîntare către coneta-bilul Portugaliei”, pe toți poeții iberici cu-cunoscuți pînă la el, printre care și un cap în-coronat (regele Alfonso cel Înțelept), dar și pe Șem Tov: „S-a nimerit în acele vremuri un evreu ce s-a numit rabi Santo; a scris lucruri foarte bune și între altele „Proverbe morale”, ca adevărat maxime foarte folositoare. Îi trec alături de oameni atît de nobili pentru fru-mușetea versului său, căci, așa cum spune el într-unul din Proverbele sale, nu prețuiește mai puțin șoimul pentru că trăiește într-un cuib de rînd, nici pîlvele bune pentru că le spune un evreu.”

IOSEF TOLEDANO

Chiar de va fi fost numit lehuda ha-Levi „Castilianul”, limba în care a versificat el nu a fost castiliană, ci alt dialect spaniol. Primul poet evreu care a scris în castiliană a trăit ceva mai tîrziu, prin secolul XIV, și a fost cunoscut, încă din vremea vieții sale, sub un nume neo-bisnuit între evrei — Santo (Sîntul). Misterul a fost dezgătit mai spre zilele noastre. E vorba de Șem Tov ben Ithac Arduțel, rabinul din Carrión, autor și al unor poezii religioase în ebraică, precum și al unor lucrări științifice. Limba spaniolă nu a suportat acest nume în-cîlcit și a tradus pe Șem Tov în Santo.

Opera în spaniolă care i se cunoaște este o culegere de „Proverbe morale” versificate, dedicate regelui Pedro. Catrenele rabinului din Carrión conțin elemente de înțelepciune orien-tală — dar și proverbe spaniole, culese din gura poporului: „oaspetele și peștele încep să miroasă după trei zile.”

Căci don Șem Tov e un om echilibrat, care știe să trăiască timpul potrivit, cu un umor spec-ific evreiesc. „Mi-am vopsit părul — zice el — nu pentru că nu-mi place, nu ca să mă dezic de el, nici ca să par tînăr; dar cu multă teamă de cei ce-ar căuta la mine minte de bătrîn și n-ar găsi-o.” — „De nu e ce vreau eu, am să vreau ceea ce este: de are să-mi pară rău la început, are să-mi placă după aceea.” — „Se spune că e bine să taci; am alungat cuvintele și mi-a fost mai rău.”...

Calmul lui Șem Tov este cel al unui om care cunoaște calea cea dreaptă: „Știința e gloria și darul lui Dumnezeu; nu se mai gă-sește o astfel de nestemată sau avere; nici mai bună tovarășie ca a cărții.” Și iată cum declară el că a ajuns pe această cale. „Eu eram foarte îngrijorat de păcatele pe care le-am făcut, mari și mici; mă credeam mort. Dar mi-a venit în minte alinarea cea adevărată, care m-a însănoșit. Om prost, fără minte! Ar fi o ocară Domnului să-ți pui în cumpănă răutatea ta cu îndurarea Sa. Cu cît e mai înalt cerul decît pămîntul, cu atît e mai mare ier-tarea Sa decît greșala ta.”

ÎNCEPUT DE AN

Roș Hașana, sărbătoarea anului nou, suscită două întrebări.

Mai întâi, aceea care ne frământă mintea în legătură cu aproape toate sărbătorile evreiești și anume, de ce durează două zile?

Marile sărbători evreiești de pelerinaj, precum și Roș Hașana durează două zile în dispersiune și o singură zi în Tara Sfântă.

Cele două zile se datoresc temerii care persistă că s-ar fi putut strecura o eroare în calculele calendarului sau în transmiterea datelor referitoare la luna nouă, stabilite de Marele Sanhedrin.

Intrucât luna evreiască avea fie 29, fie 30 de zile, fără ca acest lucru să fie stabilit cu mult timp înainte, s-ar fi putut risca, dacă s-ar fi sărbătorit Roș Hașana doar o zi, ca această sărbătoare să aibă loc într-o zi de 30 Elul în loc de 1 Tisrei.

De atunci, deși calendarul este calculat pentru perioade îndelungate și deci riscurile de eroare sint eliminate, această tradiție a dispersiunii a fost menținută.

Apoi, cum se face că 1 Tisrei este considerată prima zi a anului, de vreme ce se spune că Tisrei este luna a șaptea a anului? Există oare mai multe „zile de an nou?”

În tratatul său intitulat „Roș Hașana” Mișna răspunde astfel întrebării noastre:

Există patru „începuturi de an” și anume:

1. Ziua de 1 Nisan: „Început de an”, pentru calcularea anilor de domnie ai regilor și pentru stabilirea calendarului sărbătorilor (prima lună: Pesah; a treia lună: Șavvot; a șaptea lună: Roș Hașana, Iom Kipur, Sukot etc.).

2. 1 Elul: începutul anului pentru zeciuiala vitelor. Rabi Simeon consideră că acest „început de an” trebuie stabilit pe ziua de 1 Tisrei;

3. 1 Tisrei: început de an pentru calcularea anilor, a anilor șabatici, a jubileelor, pentru plantarea de arbori;

4. 1 Șevat, după școala lui Șamai, Anul nou al arborilor. Dar școala lui Hilel fixează această zi de An nou la 15 Șevat.

Faptul însă că adunarea religioasă de Tisrei avea loc după Iom Kipur, cea mai solemnă dintre sărbătorile anului, îi dă înfățișare față de celelalte trei zile de An nou. Era sărbătoarea lunii noi, sărbătoarea facerii lumii și mai ales ziua judecării:

— Strigați cu glas de bucurie lui Dumnezeu, puterea noastră, strigați Dumnezeului lui Iacob! — Cîntați-i un psalm, sunați din timpane, din chitară bine sunătoare și din harfă! — Sunați din corn la luna nouă, — la luna plină, în ziua sărbătorii noastre! — Căci este o lege pentru Israel, — o statutorie a Dumnezeului lui Iacob... (Psalmi, 81).

În această zi, toți locuitorii lumii trec prin fața Creatorului lor aidaoma oilor în fața păstorului. Sint deschise trei cărți în care stă scrisă soarta celui bun și a celui rău, și a aceluia care nu este nici bun nici rău. Numele celui drept este înscris în Cantea Vieții; numele celui rău este șters din ea. Aceluia care nu este nici bun nici rău i se acordă o pășune de zece zile, pînă la Iom Kipur. Aceste zece zile în care se hotărăște soarta majorității oamenilor se numesc lamim No-raim, zilele cele de temut.

Dar eu mă rog ție, Doamne!... Scăpat să fiu de cei ce mă urăsc și din viitoare apelor... — Vansă peste ei necazul tău... — Adaugă îfrădelește la fărâdelegile lor, ca să nu se poată îndreptăți înaintea Ta — Șterși să fie din cartea vieții și laolaltă cu cei drepti să nu fie înscrși! (Psalmi, 69).

De aici a derivat, de altfel abia din evul mediu, obiceiul ca în această zi să se rotească următoarea urare: Leșana tova tikavev (Să fii înscris pentru un an bun). Obiceiul era ca evreii să se îmbrace în alb în această zi și să se înfrupte din bucate alese:

Duceți-vă și mîncăți bucate grase și beți băuturi dulci și trimiteți și aceluia care nu s-a pregătit de loc, fiindcă ziua aceasta este sfîntă pentru Domnul nostru! (Nehemia, VIII-10).

Mici povestiri despre oameni mari

Țedicul reb Leib, cunoscut și sub numele de „der Șpoler Zeide”, stînd în fața altarului, în ziua de Roș Hașana, înaintea de suflarea din șofar, învelit în talit, s-a dresat lui Dumnezeu cu următoarele cuvinte: „Stăpîne al universului! Dacă n-aș fi văzut cu proprii mei ochi faptele cele bune săvîrșite de copiii tăi, nici n-aș fi crezut că sint în stare să îndeplinească măcar o singură poruncă a Ta în condițiile lor vitregue...”

Cam la atât s-a redus predica sa de Roș Hașana.

Rabinul din Volojin, celebrul Natziv (Naftali Tzvi Iehuda Berlin) nu se așeza niciodată la masă înainte de a hrăni păsările. Într-o zi de Roș Hașana, întorcîndu-se acasă după obositoare rugăciuni, cînd toți ai casei s-au așezat la masă, rabinul a început să caute cheia coteului de păsări. Negăsind-o a spart lacătul, a hrănit păsările și numai după aceea s-a așezat la masă.

Roș Hașana de-a lungul generațiilor

Sursa în care este menționată această sărbătoare este Tora (Lev. 23, 23/25): „În luna a șaptea, în întâia zi a lunii, Simbăta s-o prăznuiți cu pomenire, cu sunet de trâmbiță și cu adunare în sfîntul Meu lăcaș”. După o veche tradiție din Mișna, poporul avea două începuturi de ani: la 1 Nisan, cînd începeau să se numere lunile și sărbătorile, și la 1 Tisrei, cînd începea anul laic. După părerea lui Iosephus Flavius, poporul a început să socotească mai înții anul de la 1 Tisrei (dată la care este situat și începutul lumii); mai târziu însă Moșe a proclamat luna Nisan ca luna înții a anului, ca început religios al anului, ca aniversare a eliberării din robie. Terua, sunetul trâmbiței, trebuie să exprime emoția inimii omenestii care așteaptă ajutorul lui Dumnezeu. În epoca Bibliei, strămoșii noștri sărbătoreau Roș Hașana numai o zi, după cum reiese din toate pasajele din Tanach referitoare la această sărbătoare.

În epoca celui de-al doilea templu înțîlnim în literatura tanaimilor și amoraților o modificare exprimată prin „Roș Hașana — începutul anului”. Cauza poate fi atribuită următorului fapt: Succesorul lui Alexandru cel Mare, comandantul de oști Antigonus, și stăpînitorul de mai târziu al Babiloniei, Seleucus I., au înțemeiat, după izbînda renumită asupra Gazei (anul 312 î.e.n.), regatul seleucidilor, a cărui epocă s-a instaurat în anul 312 drept cronologie (Minian șetarot) atît la grecii din Asia cît și la iudei. Această cronologie a rămas în vigoare multe secole, îndeosebi în documentele scrise și în hrisoavele oficiale. Întrudît hrisoavele menționau începutul anului pe data de 1 Tisrei, iudeii au numit sărbătoarea din ziua de 1 Tisrei cu vechea denumire de dinainte de darea Torei, și anume „Roș Hașana”.

Tot atît de importantă este și modificarea adusă în această epocă în ceea ce privește stabilirea lunii noi. Aceasta avea loc în timpul celui de-al doilea templu, prin depozitia a doi martori făcîți în fața tribunalului din Ierusalim. Întrudît Roș Hașana cade în ziua de înții a lunii și deoarece nu se putea comunica la timp locuitorii din Galuth care erau departe de Ierusalim, data cînd era stabilit începutul lunii, în aceste locuri anul nou se sărbătorea două zile. Aceasta s-a întîmplat și la Ierusalim atunci cînd martorii și-au înfriziat apariția. De aceea s-a înrădăcinat obiceiul ca Roș Hașana să fie sărbătorită două zile, ambele zile fiind la fel de sacre (loma aruhta), spre deosebire de alte sărbători.

După încheierea Talmudului s-a produs o nouă modificare în stabilirea lunii noi. Sanhedrinul a renunțat la privilegiul său de a stabili calendarul și a făcut cunoscut normele după care oricine putea să-l facă. Sistemul calendaristic a fost introdus de Hilel II (prin 360 e.n.), rămînînd în vigoare pînă în zilele noastre. Pe vremea lui Hilel a căzut și guvernul împăratului roman Iulianus Apostata, care a manifestat simpatie pentru iudei și a intenționat să le reedifice templul. Iudeii din Galuth sărbătoreau Roș Hașana două zile, ca și celelalte sărbători. De ce au adoptat locuitorii din Eretz Israel această deprindere după stabilirea calendarului? În această privință există o bogată literatură. Rabenu Hanan (965—1038), ale cărui însemnări le înțîlnim tipărite pe marginea Talmudului, a dedus că locuitorii Palestinei, potrivit principiilor statonice de înțelepți, trebuiau să sărbătorească ambele zile, părere careia i s-a alăturat și discipolul său Rif (R. Isaac Alfasi, 1013—1103), unul dintre cei mai de seamă învățați ai timpului. Cu toate acestea, locuitorii din Eretz Israel nu au adoptat concluziile înțelepților din Africa și Babilon.

După cum reiese dintr-o întrebare pusă de Rabenu Nisim Gaon (pe la 1000) lui Rab Hai Gaon (940—1038), între Palestina și Galuth nu există nici o concordanță. În cartea „Hilul Minhaghim” scrie clar: Locuitorii din Babilon țineau două sărbători, palestinienii o zi, potrivit prescripțiilor Torei. Admitem însă că pe vremea gaonimilor în Palestina se sărbătorea Roș Hașana, ca și celelalte sărbători, o zi. Potrivit unei surse istorice, acest obicei a fost urmat pînă în secolul al XII-lea, în total fiind aplicat timp de 700 de ani. Cînd înțelepții din Provența au sosit în Palestina a fost adoptată părerea lui Rambam că depozitia înțelepților ca Roș Hașana să fie sărbătorită două zile este valabilă pentru țara sfîntă, ceea ce a confirmat și Rambam (1195—1275). Odată cu acesta din urmă se dezvoltă noua colonizare a țării, iar obiceiul de a se sărbători Roș Hașana două zile a căpătat un temel mai solid. A rezultat o anumită realitate atunci cînd rabi Iosef Karo (1488—1575) a terminat cartea sa de legi „Șulhan Aruh”, care este valabilă atît pentru evreii din răsărit cît și pentru cei din apus. În cadrul ei Halaha a stabilit: „Și în țara lui Israel Roș Hașana este sărbătorită două zile”.

Ultimii posekimi au preluat pur și simplu părerile predecesorilor lor. Rav Iehiel Mihael Epstein (1835—1905) care în epoca noastră a înbrățășat Halaha în opera sa „Aruh Hașulham”, a hotărât: „Este știut că ambele zile sfînite de Roș Hașana nu sînt la fel cu zilele sfînte ale celorlalte sărbători. Celelalte sărbători sînt ținute în Israel numai o zi, pe cînd Roș Hașana se ține și aici două zile, așa cum se procedează la Ierusalim și cu apariția lunii. Înțelepții o desemnează cu numele de loma Aruhta (zi prelungită) pentru a arăta că amîndouă sînt la fel de sacre.

Răsfoind Mahzor-ul

Fie! în înțînirii pe care și-o dă în fiecare an, evreul cere un an nou și fericit. Dar ce oferă el în schimb Celui Veșnic?

Urarea clasică de Roș Hașana este: „Să fiți înscrși în Cartea vieții și să beneficiați de o bună semnătură (Ketiva Vahatima Tova)”. Această formulă este semnificativă. Într-adevăr, în vreme ce în cursul anului o „bună semnătură” reprezintă o referință de ordin financiar, de Roș Hașana omul își dă seama că „buna semnătură”, care ne hotărăște destinul, se află în mîinile Celui Veșnic.

Vestitul rabin hasidic din Munkacs remarca cu maliciozitate: „În timpul slujbelor de Roș Hașana și de Iom Kipur, fiecare evreu spune adevărul... atunci cînd își enumeră păcatele”.

„Amintește-ți, o Tu Cel Veșnic, de meritele lui Abraham, Isaak și Iakov”, — aceasta este refrenul care revine fără încetare în rugăciunile noastre. Desigur, referința aceasta este bună, dar de ce să recurgem de mii de ani la acest prețios „capital de rezervă”, pe care strămoșii noștri mi l-au lăsat moștenire, și să nu avem un „cont curent” alcătuit din propriile noastre merite?

„Dumnezeu nu vrea să-i stîrpească pe păcătoși, ci păcatul”, spune regele David. Acesta este sensul iertării, așa cum ne învață iudaismul, religia iubirii.

Potrivit tradiției noastre, îndurarea divină față de acela care-și regretă sincer rățările merge pînă acolo încît îi transformă păcatele în fapte bune, ceea ce a provocat următoarea remarcă a unui spiritual rabin hasidic: „Îi invidiez pe cei răi care se căiesc sincer, căci un om drept nu este niciodată în stare să facă atît de multe fapte bune pe cît este în stare un om rău să săvîrșască fapte rele...”

„Dacă aș putea să-l înțeleg pe Dumnezeu, prin aceasta El ar înceta să mai fie”, spunea un vestit rabin. De Roș Hașana și Iom Kipur omul trebuie să se străduiască să se înțeleagă pe sine.

Termenul ebraic prin care ne exprimăm ideea de credință, „Emuna”, înseamnă încredere. Trebuie să avem o încredere totală în Dumnezeu, fără a încerca să-i pătrundem toate intențiile.

Povestiri hasidice

ÎNAINTE DE A SUFLA ÎN ȘOFAR

Într-o zi de Roș Hașana, înainte de a sufla în șofar, rabi Pinhas a spus: „Orice lăptură se reînnoiește prin somn, chiar și pietrele, și apele. Cît despre om, dacă viața lui trebuie să se reînnoiască fără încetare, înainte de a adormi el trebuie să se lepede de înfățișarea sa și să-i încredințeze lui Dumnezeu numai sufletul său. Astăzi, însă, este ziua mariei reînnoiri și de aceea se culundă într-un somn adînc tot ceea ce este spirit: ingeri și nume sfînte, cît și semne ale Scripturii. Acesta este sensul judecării totale în cursul căreia se reînnoiește spiritul. De aceea, astăzi omul trebuie să fie nimic printr-un somn adînc, iar Dumnezeu îl va atinge cu mina Sa care reînnoiește totul.” După ce a rostit aceste cuvinte a dus la buze șofarul.

ȘOFARUL ȘI ȘABATUL

Într-un an, cînd Roș Hașana a căzut într-o zi de Șabat, rabinul din Riizin a spus: „Dacă Roș Hașana cade într-o zi de Șabat, nu este voie să se sufle în șofar pentru a chema lumea spre Anul Nou. Dumnezeu însuși face să sune șofarul și El se pricepe bine. De aceea, în această zi se trezește cu osebire speranța noastră, deoarece o trezește însuși izvorul mizericordiei.”

OMUL NIMERIT

Rabi Levi Itzhak din Berdicev căuta odată un Baaltoka pentru Roș Hașana. — S-au înfățișat la el numeroși evrei învățați și pioși, fiecare dorind să aibă onoarea acesteia. Rabinul stătu pe rînd de vorbă cu toți întrebîndu-l pe fiecare: — La ce te gîndești atunci cînd suflă din șofar?

Fiecare, de parcă s-ar fi înțeles toți între ei, vrînd să-și arate priceperea în materie, a recitat tot ceea ce scrie în cărțile sfînte asupra acestui subiect. Rabinul îi ascultă, dar nu parea să fie de loc mulțumit.

— Dar tu, întreabă pe unul dintre învățații care ședea ghemuit într-un ungher și nu participase la convorbirea erudită, la ce te gîndești tu cînd suni din șofar?

— Rabi, bolborosi omul roșînd. Sînt un biet evreu sărman, Am patru fete de măritat și nu am zestre pentru ele. Cînd vine clipa să suflu îmi înalt ruga spre Dumnezeu spunînd: „Tu Cel Veșnic, Stăpîn al lumii, am făcut precum Ție voia și am suflat din șofar în cinstea Ta. Fără mi acum și voia mea și trimite-mi mîri pentru fetele mele!”

— Foarte bine, exclamă rabinul, asta-i adevărata mîrnă: de un baaltoka ca tine am nevoie.

Toastul rostit de Eminența Sa d. Șef rabin dr. MOSES ROSEN la recepția din ziua de 30 august 1970

Federația Comunităților Evreiești din R. S. România vă exprimă prin glasul meu călduroase mulțumiri pentru cinstea și plăcerea ce i-o arătați acceptând de a fi în această seară oaspeții ei.

Nu sînt nici trei luni de la acea zi cînd adunați în hotelul „La Plaza” din New York, am avut bucuria de a înfrîni pe conducătorii organizației ecumenice „Appeal for Conscience Foundation”, în frunte cu președintele său, bunul meu prieten prezent la această masă, d. rabin Arthur Schneer. S-au adunat acolo alți episcopul Swannston, conducătorul activităților sociale ale Bisericii catolice din S.U.A., cit și reprezentanți personali ai cardinalului Cook și ai mitropolitului Iacobus, precum și mulți alți conducători ai diverselor culte din Statele Unite.

Mă aflam atunci, în mod întâmplător, la New York, unde luam parte la un congres internațional. Din România veneau știri din ce în ce mai cutremurătoare despre dezastrelor inundațiilor ce s-au deslășuit. Am găsit de îndată la dv. inimi deschise larg spre a înțelege apelul ce vă adresam. Pe măsură ce fuia apelor creștea, pe aceeași măsură și, poate într-una mult mai mare, creștea în opinia publică americană, în cea a tuturor popoarelor, valuri de simpatie, de înțelegere și de larg umanism în jurul poporului român, aflat într-un moment de grea încercare.

Organizații importante, personalități marcante s-au raliat inițiativei noastre comune, menită să aducă alinare celor în suferință. Mitropolitul Moldovei și Sucevei, și a d-lui vicar al Bisericii Evanghelice Luterane Herman Binder, a adus după sine o completare a efortului dv. și iată-vă aici azi, în România, scumpi și iubiți oaspeți.

Ați venit într-o perioadă, dați-mi voie s-o numesc în termeni biblici, post-deluviană. Ați călătorit în regiunile care au suferit și acum căutați sinteza constatărilor voastre. După umila mea părere, tot în cartea cârilor putem găsi exprimată această sinteză a perioadei care a urmat popoului și care ne apare sub forma a trei simboluri:

Cel dintîi e porumbița cu ramura de măsline, עלה זית סוף בפינו, unde Apele s-au retras, lăsînd în urma lor imense distrugerii și ramura de măsline care le-a rezistat e menită să vestească nu numai încetarea dezastrelor, dar și sublima idee opusă celei catastrofice, ideea păcii. De la Noe și pînă la Picasso, imaginea aceasta biblică a rămas stindardul forțelor care se opun dezastrelor, care luptă pentru apărarea păcii.

Al doilea este curcubeul, קשת Dumnezeu jură că nicidecum lumea nu va mai fi nimicită ונכתי את בריתי... ולא יהיה עוד המים למבול לשבת כל-בשר (בראשית ט').

Spre a putea împlini acest jurămint, el încredințează omului sarcina de a domina elementele naturii, de a le împiedica oarba dezlășuire, de a-și stăpîni constant al înfrîngii creațiuni. Cheazăși pentru aceasta e curcubeul. Apele au arătat ce sînt în stare să distrugă în a lor revărsare sălbatică, anarhică. Aceași picătură de apă însă, dacă trece printr-insă o rază de soare, dă un minunat spectru solar în care se îmbină laolaltă toate culorile, fiecare păstrîndu-și a ei frumusețe și toate laolaltă exprimînd Armonia. Toate elementele naturii, dacă trece printr-un element de lumină, de bunăte, de efort creator, pot deveni admirabile surse de progres și coexistență socială în care pot conviețui

diverse concepții, diverse credințe și filozofii despre viață, păstrîndu-și fiecare specificul său și reprezentînd laolaltă ideea de coexistență. Dacă popotul a adus dezagregarea, ciocnirea absurdă între componentele creațiunii, curcubeul înfățișează coeziunea dintre ele.

În fine, cel de al treilea simbol e omul supraviețuitor, Noe și cei trei fii ai săi. Ei nu se lamentează, nu-și pierd cumpătul și optimismul. Paginile biblice ni-i arată apucîndu-se de îndată de treabă. Noe e calificat, în acest moment de retragere a apelor ca „Om al pămîntului”, „איש האדמה”. omul care reclădește, reface ceea ce a fost nimic.

Ați venit, iubiți oaspeți, aici în această țară și ați găsit un popor de purtători ai ramurii de măsline, un popor dornic de pace și care luptă neobosit pentru victoria acestei nobile cauze, acestui măreț ideal al întregii umanități. Încercările prin care am trecut recent ne-au înzecat puterile în strădania pentru atingerea acestui țel — pacea.

Ați străbătut azi o regiune calamităată, în care alți întîlniri o varietate de culori, alți din punct de vedere național cit și din cel religios. Români, unguri, germani, evrei și de alte naționalități; creștini-ortodocși, catolici, evanghelici, mozaici și alte confesiuni, cu toții conlocuiesc în liniște și deplină înțelegere, cu toții își păstrează fiecare specificul său și muncesc laolaltă pentru idealuri comune, în slujba patriei și a păcii. Curcubeul naționalităților și cel al cultelor exprimă raporturi de egalitate deplină, de respect și stimă reciprocă și astfel înfățișează Armonia.

În drumul vostru prin aceste regiuni prin care a trecut popotul, ați văzut în același timp distrugerea și creația. Ați văzut semnele pînă la ce nivel au ajuns apele, ați văzut rămăniță deschise, dar ați rămas înmărmuriți de uriașul efort ce s-a depus între timp de către harnicul popor român, de tot ceea ce s-a construit pe ruine, de voința dirză și de neînvinș a întregului popor de a-și construi o țară mai frumoasă, mai înfloritoare.

Terminologia noastră talmudică numește pe toți oamenii, toate popoarele בני נח, „fii ai lui Noe”. Pe drept cuvînt, toate națiunile, toate religiile, toate componentele „spectrului solar” al umanității au aceeași obîrșie: omul supraviețuitor, omul creator, omul care învinge natura și o stăpînește. Iată ceea ce ați văzut astăzi în calea voastră: pace, armonie, muncă.

Vă rugăm să duceți cu dv. înapoi această imagine, această sinteză, aceste simboluri și să le arătați masei largi cărora vă veți adresa. Organizații de sprijin social ale cultelor, fie că se numesc „Caritas”, fie că poartă numele de „Joint” sau altele, toate laolaltă, împreună cu altele laice, au pornit la opera de sprijinire a reconstrucției noastre. Vă mulțumim pentru osteneala ce v-ați luat-o de a face acest drum, de a da din prețiosul vostru timp, de a vă asocia la această activitate.

Noi evreii avem un salut original. Nu ne mulțumim să spunem „bună ziua”, ci ne adresăm aproapei noastre cu urarea de „Șalom”, „Pace”. La fel, cînd ridicăm un pahar la o masă prietenească, urarea noastră e totală: Lehaim, Spre viață!

Pentru viață, pentru creație, pentru pace, armonie și muncă binecuvîntată ridic paharul meu, iubiți, oaspeți, și cu aceasta cred că v-am adresat cea mai bună urare.

Dr. Lavoslav Kadelburg a împlinit 60 de ani

În zilele de 1 și 2 septembrie 1970, Federația Comunităților Evreiești din Iugoslavia a sărbătorit pe dr. Lavoslav Kadelburg, președintele său, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani.

Oaspeți din multe părți ale lumii au venit la Belgrad cu acest prilej spre a prezenta

omagii distinsei personalități a iudaismului iugoslav. Au fost subliniate, cu acest prilej, marile merite ale sărbătoritului în organizarea vieții evreiești, în promovarea instituțiilor comunităților, precum și prestigiul ce și l-a câștigat dr. Kadelburg în organisme evreiești internaționale.

Într-un cadru solemn, d. Milo Jovicević, președintele Comitetului pentru probleme de cult al Vecei Executive Federale, a dat o recepție, în ziua de 1 septembrie, în cinstea celui sărbătorit și a oaspeților de peste hotare.

În seara aceleiași zile, a avut loc un banchet oferit de Federația Comunităților Evreiești din Iugoslavia.

Au luat cuvîntul, între alții: Eminența Sa I. L. Levin, Șef-rabinul Comunității evreiești din Moscova; Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești (M) din România; dr. Gerhart Riegner, secretar general al Congresului Mondial Evreiesc; dr. Geza Seifert, președintele Federației Comunităților Evreiești din Ungaria; Alderman Michael Fidler, președintele lui Board of Deputies din Anglia; ing. Frantisek Fuchs, președintele Federației Comunităților Evreiești din Cehoslovacia; Rabin dr. Emanuel Bulz — Luxemburg ș.a.

Revista noastră se asociază la omagiile exprimate și urează d-lui dr. Kadelburg un sincer și frățesc AD MEIA VAERIM!

INFORMAȚII

DERAȘA DE ȘABAT ȘUVA

Sinagoga „Meer Leibis Malbim” din București, str. Bravilor nr. 4, invită pe toți coreligionarii să ia parte la tradiționala DERAȘA de Șabat Șuva care va fi rostită de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen în această sinagogă, în ziua de sîmbătă, 3 octombrie 1970 (Șabat Șuva), orele 10 a.m.

PREDICILE DE ROȘ HAȘANA ALE DOMNULUI ȘEF RABIN

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti predici de Roș Hașana 5731 joi, 1 octombrie 1970, ora 10,30, la Templul coral. În aceeași zi, ora 18, la Templul spaniol din str. Banu Măracine.

SERVICII DIVINE DE SĂRBĂTORI

Comunitatea evreilor din București aduce la cunoștință coreligionarilor că și în acest an vor funcționa următoarele temple și sinagogi:

Templul coral — str. Sît. Vineri 9.
Sinagoga Mare — str. Vasile Adamache
Templul Spaniol — Str. Banu Măracine
Sinagoga Malbim — str. Bravilor
Templul Unirea Sîntă — str. Mămulari
Templul Fraterna — str. Mămulari
Sinagoga A. B. Zissu — str. Mămulari
Sinagoga Bet-Hamidraș vechi — Calea 110 și 107
Templul Voința — str. Taras Șevcenko 7
Templul Eșua Tova — str. Atena
Templul Reșit Daat — str. Antim 13
Sinagoga Aizic Ilie — str. Vinătoș
Sinagoga Hevre-Tilim — Calea Griviței
Sinagoga Baron Hirsch — str. Bradului

Templul Tinichigilor — str. Vasile Cîrtova 3

Sinagoga Ajutorul — str. Andrei Bîrsan 8
Sinagoga Credința — str. Vasile Tîneanu
Sinagoga Kaufman — str. Decembal
Sinagoga Pascener Klaus — str. general Florescu
Zihron Iacob — str. Poterași
Poalei Tedek — str. Cantemir.

Coreligionarii sînt rugați să-și rezerva din timp jețurile pentru sîrbători.

CALENDARE PENTRU ANUL 5731

Federația Comunităților evreiești reamintește comunităților, precum și tuturor instituțiilor evreiești că pot comanda calendare pe anul 5731 pînă la 25 septembrie. După această dată, Federația nu mai poate asigura satisfacerea cererilor.

ETROGIM PENTRU SUCOT

Federația Comunităților evreiești comunică comunităților, sinagogilor precum și tuturor coreligionarilor doritor a-și procura „ARBA MINIM” (fructele rituale pentru Sucot) ca pot înainta aceste cereri pînă în ziua de 20 septembrie 1970. După această dată cererile nu vor mai putea fi satisfăcute.

OBIECTE RITUALE

Federația Comunităților evreiești aduce la cunoștință coreligionarilor ca pot solicita și primi următoarele obiecte de cult:

- a. Talesm (cărți de rugăuni) de lină sau mătase, de diverse dimensiuni.
- b. Teifin (filacterii).
- c. Sidurim (cărți de rugăuni)
- d. Mezuzot.

ÎNȘTIINȚĂRI ALE COMUNITĂȚII EVREILOR DIN BUCUREȘTI

— Enoriașii doritori de carne de vită cașer sînt înștiințați că în fiecare săptămînă această carne se distribuie în zilele de miercuri, joi și vineri la centrul de carne din str. Sîclari (sinagoga) — Ori-Hudoș.

— Baia rituală funcționează în str. Mămulari, în zilele de luni, miercuri, vineri și sîmbătă.

— Comisia de distribuie de jețuri pentru sîrbătorile anului nou 5731 funcționează la Templul coral în fiecare zi (în afară de sîmbătă) de orele 10—12 și 16—19.

— La restaurantul ritual se vor servi mesele și în serile zilelor tuturor sîrbătorilor, așa cum se servește în fiecare vineri seara.

D-na Elisa Kohlenberg aduce la cunoștință celor ce-au cunoscut-o și apreciat-o, încetarea din viață a mamei sale

RACHEL WESTLER
din Moinești

în ziua de 19 Iar 5730 (25 mai 1970).
Păstrați un gînd pios pentru dînsa.

Din foliantele talmudului

lehoșua ben Hanania era foarte prețuit la curte pentru înțelepciunea sa, însă era foarte slat. Într-o zi, fiica împăratului îl întîlnindu-l exclamă: „Vai, ce hîrduu hid pentru atîta înțelepciune!”

Învățatul, care nu-și ieși în fire și nici nu se simți jignit, intră în vorbă cu prințesa și, printre altele, aducînd vorba despre treburile casnice îi puse următoarea întrebare:

— Alteț!, cum păstrați dv. vinurile?

— Cum să le păstrăm, răspunde prințesa, în butoaie de lut.

— În butoaie de lut! exclamă învățatul, asta-i o treabă prea grosolană. Toată lumea face așa, dar pentru voi, cei de la curtea împărătească, ar trebui să existe butoaie de argint sau de aur.

— Dacă mă gîndesc bine, ai dreptate, rosti prințesa și dădu fuga să dea po-

runcă, așa cum o sfătuisse înțeleptul, ca vinul să fie turnat în vase de argint și de aur.

După puțin timp vinul se oțeti. Împăratul, căruia i se istorise totul, supărat foarte, trimise s-o cheme pe fiica-sa și o întrebă cine o sfătuisse să pună să se schimbe vasele de vin. Afînd cine era sfătuitorul, porunci să fie adus la curte.

— Ce sfat ciudat i-ai dat fetei mele! se adresă el înțeleptului. Vrei să-mi duci avutul de ripă?

— Stăpîne, răspunde acesta, am vrut să dau o lecție. Fiica domniei tale pare să prețuiască numai frumusețea exterioară și-mi arată dispreț din pricina înfățișării mele. Și totuși înțelepciunea se îmbină rareori cu frumusețea, care ar abate-o de la desăvîrșire.

(Talmud Taanit, 7a)

Roș Hașana într-o sinagogă din Germania.
Veche gravură

Istoricul Heinrick Fränkel

— Bine, dar oamenii aceștia aparțin totuși unei lumi pe care doar imaginația unui Kafka i-ar fi putut închipui!

— Nu, ci unei structuri sociale, pentru care autoritatea îmbracă un caracter sacru, mai ales dacă era exercitată de un ofițer superior. Este adevărat că unii dintre ei au săvârșit acte de cruzime ce aparțin unui sadism pe care nici Sade nu și-l putea închipui. Dar, în general, bărbaii și femeile care maltratau deținuții nu aveau scuza de a fi anormali. Este exact că unii dintre ei erau aproape analfabeți. Asemenea înși căutau să se răzbune de umilitățile lor pe cei care le erau intelectualmente superiori. Ei își dădeau friu liber instincțelor de agresivitate, atacând și deseori suprimând pe deținuții. Pare deci evident că exterminarea a 6 milioane de evrei a fost opera unui individ „normal”, în orice caz perfect responsabil. Ei sînt un produs tipic al fascismului, care a făcut din crimă o virtute. Caracteristic pentru această stare de spirit este cazul sergentului Muffeld din lagărul Auschwitz care, după ce a executat 80 de deținuți, a venit să-și ceară doctorului Nyiszli să-i tensiunea. Gînd medicul i-a spus că e ridicată din cauza emoției prin care trecuse, Muffeld i-a răspuns enervat: „Diagnosticul d-tale este greșit. Mi-e tot una dacă ucid o sută de oameni sau cinci: nu mi-e de loc sîm. Am băut prea mult și de aceea mi s-a urcat tensiunea.”

Genocidul din 1940—1945 nu trebuie să se stoargă niciodată din mințile noastre. Nu avem dreptul să uităm că mulți dintre cei care au fost prefăcuți în instrumente de exterminare n-au fost criminali înnașcuți, în accepția lămbrosiană a noțiunii. Ei au abdicat de bună voie de la orice sentiment omenească și să-și masacreze semenii. Ca să-și scoaze crimele, au invocat obligația de a se supune ordinelor impuse de o autoritate superioară. Ei s-au supus fără să discute, poate și fiindcă erau incapabili să gîndească. Au acționat, imboldiți de ambiție sau de teamă, de lăcomie sau de lășitate. Desigur, mulți dintre ei au căpatat repede gustul de a săvîrși astfel de crime care, la început, li s-au părut dezgustătoare. Lagărele de concentrare ne-au arătat pînă la ce abisuri poate ajunge firea omenească.

De aceea, nu trebuie să uităm ceea ce s-a întimplat, căci în acest caz uitarea este aproape sinonimă cu imoralitatea.

Interviu de PAUL B. MARIAN

Enigmele istoriei Cristofor Columb a fost evreu?

Oare una din enigmele istoriei — cine a fost Cristofor Columb — este pe cale de a fi elucidată? Țări și orașe l-au revendicat pe marele navigator în decursul vremii. Spanioli și italienii n-au încetat nici pînă astăzi controversele și nici anumiți autori portughezi nu s-au mai prejos în pretenții. Dar iată că istorici și cercetători spanioli și străini de prestigiu introduc în această dispută un element nou: Cristofor Columb — susțin ei — a fost maran (evreu convertit).

Să încercăm să facem puțină lumină adresîndu-ne scrierilor lui. Iată cîteva din argumentele avansate în sprijinul tezei de mai sus.

„Jurnalul de bord” al lui Cristofor Columb, scris în timpul traversării marilor întinderi de apă, începe cu o scrisoare adresată regelui catolic și unde se poate citi: „Imediat ce ați expulzat pe toți evreii din regatele și teritoriile peste care domniți, Altețele Voastre m-ați ales pe mine și m-ați trimis cu o flotă destul de puternică spre Indii...” Cu alte cuvinte, pentru marele amiral, evenimentul capital al celui din 1492, eveniment care pe el îl mișcă cel mai mult, a fost izgonirea evreilor și nu cucerirea Granadei, acest ultim bastion al maurilor, cucerit de către regii catolici în același an. Ceea ce — după unii oameni de știință — pledează pentru posibila origine evreiască a navigatorului.

Otero Sanchez, în lucrarea sa „Spania, patria lui Columb”, afirmă că Columb s-a născut în anul 1437, mama lui fiind Susana Fenterosa, femeie de origine evreiască dovedită. În această epocă existau în Spania mai multe familii Colon (Columb) care erau persecutate de către Sfîntul Oficiu ca fiind iudaizante. Dintr-o asemenea familie ar descinde și marele navigator, care fiind maran, a putut conta pe ajutorul și colaborarea lui Santangel și Deza, evreii convertiți, mari financiari ai acelei vremi.

Alți autori cred că Columb era din Pontevedra, unde tatăl său, Domingo, era vînzător de hărți. Așa se explică de ce el a denumit multe orașe și locuri din America cu toponimii locurilor apropiate acestui oraș din Galicia. Se știe că printre orașele care l-au revendicat se numără și Genova. Istoricii contestă însă originea italiană a lui Columb arătînd, între altele, că el vorbea prost italianește.

Madariaga este de părere, din contră, că era genevez, însă dintr-o familie de evrei expulzați în anul 1391 și care au păstrat limba spaniolă și, ca alții alți evrei convertiți, și-au ținut în secret originea. În biografia regelui Fernando-Catolic sînt cîteva cuvinte ale marelui descoperitor adresate într-o

scrisoare dădăci prietelui Don Juan, unde el face aluzie, în mod enigmatic, la neamul lui: „Numiți-mă oricum vreți, căci la urma urmei David, rege foarte înțelept, a pătît oi. Eu sînt rob al aceluiași Dumnezeu care l-a pus pe David în această situație.” Să mai adăugăm că referințele biblice sînt dese în scrierile lui Columb. Așa, el citează pasaje biblice care i se par referințe la propriile sale călătorii.

O ipoteză rațională, spune A. B. Duque, în a sa lucrare „Columb, spaniol”, deși greu de demonstrat într-un mod categoric, este aceea că neînfricatul amiral aparținea unei familii evreiești expatriate din Spania, familie care mai tîrziu s-a convertit.

Și în monografia lui Bayeri Bartomeu se admite posibilitatea originii iudaice a temerarului navigator. Acestea păreri i se opun Perez Bustamante, Streicher și alții.

Un aport de seamă în favoarea tezei despre originea evreiască a amiralului a fost adus de Maurice David. În cartea sa „Who was Columbus?”, el se referă la semnele misterioase pe care unele scrisori particulare ale lui Columb le poartă în colțul din stînga, și care sînt prescurtări ale literelor ebraice BET-HE, pentru BEEZART HASHEM (care în ebraică înseamnă „cu ajutorul lui Dumnezeu”). De asemenea se văd și inițialele SAS, pe care David le interpretează: Șadai, Adonai, Șadai. Alte inițiale care, de asemenea, apar în scrisori, citite de la dreapta spre stînga, în ebraică, ar fi după același autor: „Dumnezeu plin de mizericordie, care iertă nedreptatea și păcatul”.

Dacă toate acestea sînt exacte, ar însemna că amiralul nu era numai fiu de convertit, ci el însuși criptoevreu, căci fraza ebraică citată este o rugăciune pe care o utilizau maranii spre a cere iertare lui Dumnezeu că au abandonat religia strămoșilor lor.

Totuși, nimic nu e sigur. În puzderia de mistere care învăluie figura descoperitorului, singurul lucru ce apare istoric cert este ajutorul pe care i-l au acordat în marea lui întreprindere multe personaje și mulți învățați evrei. Columb însuși se referă de mai multe ori la raporturile sale constante cu „evreii și maurii”. Este bine cunoscută prietenia strînsă între Columb și Fray Diego de Deza care întotdeauna s-a considerat evreu convertit. Deza a fost unul din cei mai mari protectori ai lui, ajutîndu-l cu bani și cu tot ceea ce era necesar pentru realizarea marelui său proiect. Asupra acestui punct sînt de acord toți autorii de vază, de la Catedrala pînă la Madariaga.

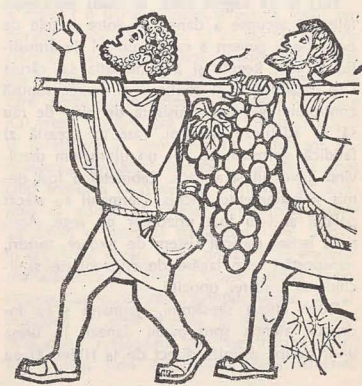
Un aragonez de origine evreiască, Luis de Santangel, a cooperat la realizarea expediției lui Columb, contribuind cu 17.000 ducati pentru corăbiile regale. După întoarcerea lui Columb în chip de recunoștință, Santangel a fost numit consilier regal. La acest mare proiect au cooperat de asemenea, financiarii evrei Abraham Senior și Isac Abravanel; medicul portughez Josef Vecinho, de la curtea regelui Juan al II-lea și trezorerierul regal Gabriel Sanchez, ambii evrei convertiți.

În călătoriile lui Columb, o parte din echipaj erau evrei, precum și intendentul șef Rodrigo Sanchez, interpretul Luis Torres, care știa ebraica, caldeana și arama; Rodrigo de Triana, cel care a văzut pentru prima oară pămîntul american; Alonso de la Calle; farmacistul Bernal; chirurgul Marco și alții. Toti erau de origine evreiască.

Fapt cert este că Cristofor Columb a întreținut strînse relații cu evreii de la care a primit sprijin material și moral. Lucrul acesta este, fără îndoială, încă un argument în favoarea tezei despre originea evreiască a descoperitorului.

Totuși, repetăm, nimic nu este sigur, și noi ne-am permis aici deit să aducem la cunoștință cititorilor eforturile depuse de istorici și de cercetători pentru elucidarea acestor mistere.

ESDRA ALHASID

Literatura despre nazism este abundentă și în ea ni se înfățișează caracterul abominabil al unui regim care și-a propus ca țel exterminarea unor popoare întregi. Dar oricît am ști despre această perioadă întunecată a istoriei, ne mai rămîn încă multe de aflat spre a putea clarifica, desprinde semnificația profundă a crimei de genocid pe care cel de al treilea Reich a practicat-o pe o scară fără precedent.

În acest context ne-am adresat istoricului și scriitorului german Heinrich Fränkel care, în colaborare cu Roger Manvell a scris pînă acum cinci lucrări despre principalii conducători nazisti și despre viața din cel de al treilea Reich: „Cei care au vrut să-l omoare pe Hitler”, „Herman Goering”, „Fără milă nici remușcări”, „Heinrich Himmler” și „Crima absolută”.

— Unii istorici pretind că genocidul n-a apărut odată cu hitlerismul, că el a fost practicat și în alte vremuri...

— Într-adevăr, genocidul sau exterminarea masivă a unui grup rasial, național, politic sau religios nu este rar în istoria omenirii și regimul nazist nu este singurul care l-a comis. Totuși, înainte, el n-a fost niciodată săvîrșit pe o scară atît de mare, nici cu o cruzime atît de rece, calculată. Nici o persecuție sistematică sau sporadică nu este comparabilă cu masacrele ordonate de Himmler.

Cu toate că persecuția rasială și genocidul au fost executate în cursul secolelor precedente, cei cîțiva ani ai regimului hitlerist, — perioadă atît de scurtă ca durată, dar atît de lungă prin suferințele pe care le-a provocat — au făcut din epoca noastră una din cele mai barbare pe care le-a cunoscut istoria omenirii. Aceasta cu atît mai mult, cu cît au fost folosite cu sînge rece mijloacele cele mai perfecționate ale tehnicii moderne puse în slujba unei politici de exterminare. Din 35 de milioane de oameni care au murit în cursul celui de-al doilea război mondial, peste 10 milioane au fost omorîți, în mod deliberat, pentru că aparțineau unor grupuri rasele condamnate de naști. Printre aceste victime se numără 6 milioane de evrei europeni, care constituiau obiectul unei speciale a lui Hitler.

— Unii cercetători au încercat să explice crimele nazistilor drept acte ale unor saici sau anormali. Vă însușiți și dv. această teză?

— Nici unul dintre nazisti vinovați de genocid nu era anormal. Iar sadici, chiar dacă au existat printre membrii Gestapoului sau ai SS-ului — lagărele de concentrare oferindu-le condiții ideale spre a-și da friu liber naturii lor perverse, — nu ei au constituit majoritatea. Așadar, — nu ei ne putem consola, cum spune Rolf Hochhuth în „Vicarul”, că „un lagăr ca Auschwitz era condus de aliații mentali sau de lunatici criminali”.

— Puteau fi considerați normali oameni care-și făceau o plăcere din a lovi, a maltrata, a chinui, a omori?

— Oricît ar părea de paradoxal, ei erau normali. Cei care loveau și torturau erau indivizi perfect responsabili care-și înțelepeau rolul lor de artizani ai morții. Ei nici nu-și urau măcar victimele: le disprețuiau. Aroganța lor masca de cele mai multe ori respectul și teama pe care le-o inspira superioritatea morală, intelectuală și numerică a deținuților. Trebuia deci, în preafab, să-și despoale de haine, să-și tundă, să-și lovească, să-și înjosească, să-și reducă la starea de vermină spre a-și oferi astfel dovada propriei lor „superiorități” rasiale.

— Se poate afirma același lucru și despre SS-iști?

— Da, chiar după mărturiile multor supraviețuitori ai lagărelor. Ei acceptau, fără să protesteze, o formă de condiționare, care le îngăduia să creadă în slogane ca acesta: „Evreii trebuie exterminați” și acționau în consecință. Ei își petreceau zilele săvîrșind atrocități, iar serile, jucîndu-se cu copiii lor, ca niște buni părinți. Se poate ca unii dintre ei — puțini, în orice caz — să fi dat ascultare ordinelor permise fără prea mult entuziasm, dar toți erau conșinși că aceste ordine trebuiau executate.

Calendar ebraic

TIȘRI

Există două forme deosebite de a-1 înălța pe Dumnezeu: în viața noastră proprie și prin intuiție sau în natură și în marile evenimente istorice.

Sărbătorile de toamnă, sărbătorile lunii Tișrei, sînt consacrate formei dinții, în timp ce sărbătorile de primăvară sînt consacrate celei de a doua. Din această pricină calendarul evreiesc are un an dublu, două feluri de a calcula timpul. Primăvara, luna Nisan, care este „prima dintre lunile anului” (Iesirea, XII, 2) și care începe cu trezirea naturii la viață, concordă cu mersul corpurilor cerești — luna și soarele. Este o porțiune determinată a duratei, este timpul convențional care măsoară fenomenele exterioare ale vieții noastre.

Roșă Hașana: începutul anului, reprezintă pentru noi ideea de timp — partea de viață legată de eternitate. Cum timpul și spațiul sînt vide noi trebuind să le umplem cu realități, viața noastră rămîne și ea vidă dacă nu o folosim pentru a realitatea eternității.

Calendarul evreilor este totuși catehismul lor. Roș Hașana, prima sărbătoare din luna Tișrei, ne învață că sîntem ființe morale, raționale și libere, pentru că Dumnezeu a făcut din om aproape egalul făpturilor divine (Psalmi, VIII, 6). Iar datorită sa este de a se desăvîși făcînd binele, exercitîndu-și voința în lupta pentru viațute, împotriva viciilor patimilor rele, păsînd pe calea adevărului, a dreptății și a iubirii; este viața supremă a vieții noastre. Dacă nu o respectăm, „Viața noastră dispare ca umbra fugară și trece ca un vis”. (Liturgia de Roș Hașana). Acest scurț rîstimp, care de fapt este singura noastră proprietate între „pîlberea din care venim și cea în care ne ducem”, (rugăciunea de Roș Hașana), ne este dat pentru a îndeplini această sarcină. Dacă nu profităm de timpul-limită ce ne este dat, pierdem viața și eternitatea. După cum spun înțelepții noștri: „Omul fără viață și spirit nu este socotit că face parte dintre cei vii”. (Talmud, Berahot, 18). Dar omul drept triumfă și împotriva morții, deoarece numai „caritatea este drumul adevărat al vieții care duce spre nemurire”. (Proverbe, XII, 28).

Cea de a doua sărbătoare a acestei luni, Iom Kipur, această străveche și nobilă sărbătoare, punctul culminant al religiei noastre și centrul credinței noastre care, după patru mii de ani, n-a pierdut nimic din frumusețea ei severă și din măreția ei sublimă, ne învață că adevărata viață religioasă sîlășluiește în sufletul nostru; el este organul religiozității, la fel cum pentru viața noastră fizică sînt organele interne de respirație, digestie, circulație a sîngelui. Dacă sufletul omului moare, dacă funcția lui a încetat, îi lipsește organul religios și el moare pentru orice divinitate, nu-și mai trăiește decît viața biologică. Viața comunitară religioasă îi oferă omului puțința de a-și îndeplini datoria socială, dar ea nu înlocuiește viața sufletului, care este condiția sa, la fel cum nici un om nu poate să înlocuiască funcțiile noastre fizice respiratorii și circulatorii. Astfel ne învață profetul Ieremiahu care, pe lîngă misiunea sa divină profetică, a fost unul din marii filozofi ai religiei. Prin acest subiectivism al vieții religioase, el ne indică izvorul ei cel mai profund.

Sucot, cea de a treia sărbătoare din luna Tișrei, ne învață că religia noastră este afirmativă în ceea ce privește viața pămîntească și cultura, adică îmbunătățirea și frumusețea existenței, dacă omul o folosește așa cum se cuvine și rațional. Sucot este Sărbătoarea bucuriei. Biblia ne poruncește să ne veselim. Nevoia de bucurie este sădită în inima omului (Psalmi, IV, 8). Iudaismul nu cunoaște nici pesimism, nici fatalism. Bucuria este indicul unui suflet sănătos și credincios; căci tristețea, zgîrcenia, orgoliul, gelozia, nedreptatea, brutalitatea, asprimea, sînt boli ale sufletului și dacă acestea sînt durabile ele îi denotă patologia. Așadar, „bucuria este izvor de sfințenie fiindcă ea îndeamnă la fapte bune” (Zohar). Avem datorită să ne umplem viața de bucurie (Maimonide). Condiția unei bucurii autentice este să o pregătăm altora și în acest sens sîntem de acord cu înțeleptul din antichitate că „o zi fără bucurie este o zi pierdută pentru sufletul nostru”.

IN SUMBRUL AN 1943...

O operație de salvare de mare anvergură

Anul 1943 a fost un an de îndurare și de disperare pentru evreii din Europa. Degradarea și moartea ei pînă pe peste tot. Cuceritorii nazisti acționau continuu, implacabil pentru a impune „soluția finală” a lui Hitler. În fața acestei ulime barbarii, lumea civilizată privea îngrozită — dar paralizată. Și astfel, mii și zeci de mii de evrei erau împinși spre moarte.

De două ori înăuntru în acest an înspăimîntător omnia omului s-a ridicat și a triumfat. În locuri aflate la mare distanță și într-un fel cu totul deosebit, oameni de valoare au rezistat cu curaj ucigașilor.

La Varșovia, dindărătul zidurilor ghetoului evreii — bărbați, femei și copii — au luptat cu arme puține și cu un curaj nemărginit pentru a-și croi un drum spre speranță. Ei au eșuat în lupta împotriva nazistilor, cum era și firesc să se întâmple, dar faptele lor continuă să trăiască în inimile acelor care iubesc libertatea.

În Danemarca, un rege și un întreg popor creștin au săvîșit un extorardinar act de sfidare împotriva puterii militare care le ocupase țara timp de trei ani și jumătate. Spontan și rapid ei au reușit să smulgă circa 7.000 de evrei din mîinile nazistilor purtîndu-i peste ape spre Suedia, unde au ajuns în siguranță.

Mica națiune, în ultimă instanță la fel de neputincioasă ca și evreii pe care-i salvau, l-a sfidat pe cuceritor — și a triumfat. Asemenea izbînzii lui David asupra lui Goliath, fapta lor viteză se înalță din istoria omenirii.

Cum s-au întîmplat lucrurile? Eroica lor saga — în care rolul Suediei va fi reamintit întotdeauna — își are rădăcinile adînc înfipte în tradiția scandinavă. Este tradiția unui popor independent, de un înalt caracter moral, profund democratic în principii și în practică. Atitudinea sa față de evrei este sintetizată în cuvintele unui scriitor care a spus: „Faptul esențial și distinctiv în țările scandinave este că nimeni nu-i pasă efectiv dacă cineva este evreu sau nu.” Aceștia erau oamenii care i-au înfruntat și biruit pe hitleristi în 1943.

Cînd nazistii, neținînd seama de neutralitatea Danemarcei, au năvălit peste hotarele ei la 9 aprilie 1940, ei au ocupat o țară în care evreii cunoscuseră libertatea și egalitatea încă de la începuturile așezării evreilor, în primii ani ai secolului al XVII-lea. Danemarca este o țară în care cetățenii aparținînd tuturor cultelor au trăit întotdeauna în armonie, în care evreii nu au fost supuși niciodată discriminării sau persecuțiilor. Cîrmușorii acestei țări, ca și poporul ei, au respectat în permanență demnitatea umană a fiecărei persoane.

De aceea, nu a fost de loc surprinzător că încă din primele zile ale ocupării Danemarcei, evreii danezi și-au protejau de conștientă libertatea danezi, începînd cu regele Christian X și sfîrșind cu cel mai umil dintre cetățeni. Regele a refuzat categoric să cedeze cererilor formulate de germani de a emite decrete antievreiești și de a le pune în aplicare. Cînd germanii au amenințat că-i vor forța pe evreii danezi să poarte steaua galbenă, regele a anunțat că el va fi primul care o va arbora — și ocupanții au renunțat la intenția lor. În 1941, cînd nazistii au încercat să distrugă frumoasa sinagogă din Copenhaga, regele a vizitat personal clădirea ei deteriorată și i-a scris rabinului pentru a-i exprima regretele sale.

Exprimînd opiniile întregului popor, o declarație publicată de biserică glăsuia: „O legislație antievrească reprezintă o ilegalitate și dacă renunțăm la dreptate vom decădea mai rău decît dacă am fi siliți să ducem război sau am fi supuși exterminării”.

Totodată, danezii și-au exprimat ura față de cuceritori cît și hotărîrea de a-și menține libertatea lăuntrică săvîrșind numeroase acte de sabotaj. Sute dintre ei au intrat în ilegalitate, alăturîndu-se unei mișcări de rezistență bine încheagată. Experiența astfel dobîndită le-a servit mai tîrziu în operațiile de salvare a evreilor.

Pînă la 29 august 1943, în ciuda rezistenței fătîșe și ascunse a danezilor, între forțele de ocupație și guvern a existat un fel de armistițiu formal. Regele și administrația sa, căruia i se îngăduise să-și continue oîrmuirea supusă controlului german, reușiseră de bine de rău să se adapteze situației. Dar în această zi fatidică, germanii au dat un ultimatum dizolvînd guvernul și armata. Cabinetul a fost demis și parlamentul irchis. Germanii au atacat palatul și l-au luat prizonier pe rege. Apoi și-au lansat clasicul sistem de teroare, torturi, transportări spre lagăre de concentrare și lichidarea oricărei opoziții.

După cîteva săptămîni, germanii și-au îndreptat atenția spre evreii danezi, în urma unor ordine primite direct de la Hitler. Ei au

plănuțit arestarea lor în masă și deportarea în lagăre de exterminare în nopțile de 1 și 2 octombrie, în timpul sărbătorii de Roș Hașana. Zvonuri despre iminența acestei acțiuni au început să circule în septembrie prin Copenhaga. Reacția danezilor creștini a fost mai întîi un sentiment de oroare, apoi au hotărît să acționeze. Pentru ei nu exista deosebit o singură ripostă: evreii trebuiau salvați!

Au început să-și organizeze forțele. Ajutorul venea din toate părțile. Descriînd aceste zile înfrigurate și pline de încordare, d-na Leni Yahil, secretară la Institutul Yad Vașem din Ierusalim scrie:

„Întreaga populație s-a ridicat ca un om. De la palatul regelui — unde el era ținut pe atunci într-un fel de captivitate — și pînă la coliba celui mai umil pescar, oameni au căutat să avertizeze, să ascundă, să transporte spre coastă și de acolo spre Suedia. Bani veneau din toate părțile. Era răspunsul dat de popor încercării nazistilor de a le frînge spiritul, de a strivi această demnitate umană care le era proprie. Ei se identificau pe sine și-și identificau soarta cu aceea a evreilor.”

Un erou al operației de salvare, cunoscută printre danezi sub numele de „micul Dunkerque”, a fost Aage Bertelsen, autor de cărți și articole cu subiecte din domeniul religiei, filozofiei, educației și al literaturii daneze, și directorul uneia din principalele școli daneze. Impresionanta sa carte „Octombrie 1943” prezintă o istorie completă a acelor zile dramatice.

El descrie cum evreii au aflat prin primul ministru, (care fusese informat de un funcționar german binevoitor) despre planul diabolic al nazistilor de a opera o descindere în toate locuințele evreiești și de a-i duce pe evrei la navele care așteptau ancorate în portul Copenhaga — cum evreii au fost informați despre acest plan la slujba oficială de Roș Hașana în sinagogă la 29 septembrie, — cum salvatorii danezi au învins obstacolele neoruzate pentru a-i adăposti pe evrei în casele lor, pentru a găsi bărcile necesare ce aveau să-i transporte în Suedia, pentru a organiza transportul lor spre coastă, sub ochii nazistilor și a-și purta încărcătura umană în condiții de pericol extrem pentru fiecare din cei implicați în această acțiune.

El ne împăntășește propria sa reacție în „noaptea sumbră din 1 spre 2 octombrie...” în cuvintele următoare:

„De acum încolo nu mai încăpea nici o îndoială... Acțiune era cuvîntul de ordine. Chiar și în cele mai grele și sperate condiții încerci adesea un sentiment de fericire să poți să te consacrîi unei cauze despre care ești convins că este absolut justă și absolut obligatorie. Aceasta era situația simplă în Danemarca la acea dată. Nici un om cîștînit nu s-a putut reține de a participa la acțiune după acest raid, cînd cei prigoniți implorau ajutor...”

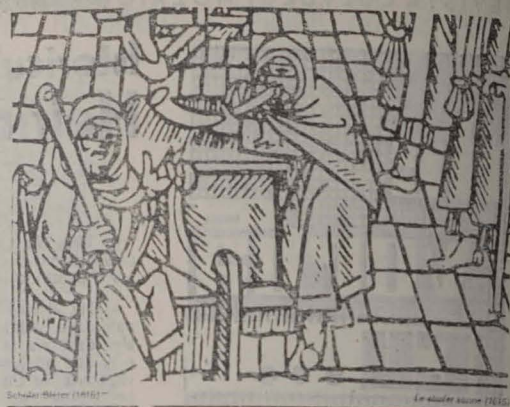
Și astfel, cînd nazistii au pătruns în locuințele evreilor, au găsit încăperea goală, nici țîpene de om. În afară de 250 de ființe nefericite, care nu au izbutit să scape la timp, toți ceilalți se aflau în ascunzătorii, majoritatea ascunși în locuințele unor oameni complet străini. A urmat procesul laborios de organizare și de executare efectivă a salvării, fiecare mișcare fiind pînă la urmă de umbra furi-bundului și omniprezentului Gestapo.

DL Bertelsen și prietenii săi din grupul Lyngby au riscat moartea la fiecare pas. Unii dintre ei au fost împușcați sau capturați, printre aceștia din urmă fiind și d-na Bertelsen. Alții au fost torturați și au murit. Cu toate acestea ei au continuat — așa cum au procedat și alți danezi, individuali și membri ai mișcării de rezistență — să desfășoare lentă și continuă acțiune de salvare. Amploarea izbînzii asupra barbariei, pe care au dobîndit-o zi de zi în aceste înspăimîntătoare săptămîni este oglîndită în statisticile de ultimă dată: 475 evrei capturați; 6.200, deci 92% — salvați și duși spre siguranță în Suedia.

Aceștia sînt faptele esențiale. Au fost însă numeroase drame ale unor cetezani individuali, numeroase episoade glorioase ale ingeniozității manifestate de grupuri diferite care vor fi istorisite și reitorisite alina timp cît faptele de eroism vor impresiona mintea omului. Albert Einstein a sintetizat sentimentele evreilor din întreaga lume cînd a spus: „Ajutorul acordat de popoarele suedeze și daneze fraților mei evrei din Danemarca a fost dat într-un spirit de autentic umanism și nu va fi uitat niciodată. A fost o rază luminoasă în această perioadă de decădere a sentimentelor omenești și a solidarității umane. A însoțit o nouă încredere tuturor acelor care cred într-un viitor mai bun.”

Sunetul șofarului

gravură din anul 1615

Obștea din Australia

Evreii au jucat, chiar de la începuturile ei, un rol de seamă în dezvoltarea Australiei. La începutul anului 1788, o „primă flotă” de osîndiți a sosit în Australia. Printre aceștia se aflau cel puțin zece evrei și în decursul anilor în care a continuat trimiterea de condamnați, a sosit aici un număr total de 850 de evrei condamnați, majoritatea tineri, de proveniență engleză și așkenazi.

După 1788, timp de trei decenii nu a fost înființată nici o obște evrească. Primii sosiți erau — după cum menționează un raport din 1845 — „prea puțin versăți în credința părinților lor”, iar atunci cînd s-au asociat, în 1817, au făcut-o doar pentru a întemeia o societate pentru înmormîntări.

Pe la 1830 mica obște crescuse numeric ajungînd să numere cîteva sute de membri. După cum arăta raportul din 1845, „Afluxul

Acești imigranți veneau din toate colțurile lumii și printre ei se numărau și evrei.

De fapt, prea puțini dintre evrei s-au apucat să sape în căutarea aurului. Cei mai mulți se îndelețineau cu negoțul ambulat pe terenurile aurifere furnizînd minierilor cele necesare traiului lor. Multe fraze în ebraică sau idiş din limbajul lor au trecut în argoul vorbit de locuitorii terenurilor aurifere și s-au încetătenit în limbajul australian, bunăoară cuvîntul „cobber” (asociat, camarad) care a derivat din cuvîntul ebraic hover.

Noile posibilități de propășire în Australia au atras numeroși evrei englezi și într-adevăr, unele societăți de caritate anglo-evreiești îi încurajau pe cei săraci să emigreze spre noile ținuturi. Deși mulți evrei au venit în Australia, întrucît se resimea lipsa fetelor de mînat evreice, un mare număr dintre ei s-au căsătorit cu femei de altă credință.

Rabi Iacob Levi Saphir, care a vizitat Australia ca emisar trimis de la Ierusalim la începutul deceniului al 7-lea al secolului trecut, a notat cu amărăciune în jurnalul său despre căsătoriile mixte că ele ridicau o seamă de probleme serioase, și că oriunde a fost a constatat că practicile religioase nu prea erau respectate. La timpul cîvenit au sosit cîteva conducători religioși eminenți, dar au existat și lungi perioade de declin spiritual care erau înfinate doar de noi valuri de imigrare.

De la bun început evreii au trăit pe picior de egalitate cu vecinii lor, dobîndind poziții de seamă în comerț, în viața de stat și în profesiunile libere. Un număr mic a luat parte la expedițiile care explorau interiorul continentului, dar foarte mulți au participat la consolidarea și dezvoltarea vieții socio-economice și au dat impuls mai multor industrii importante. Adevsea ei erau cei dinți prăvăliași în orașele care luau ființă. La un anumit stadiu al dezvoltării, peste 30% din evreii australieni trăiau în afara marilor centre urbane, dar în zilele noastre obștile sătești au dispărut aproape toate.

Valul următor de imigrație s-a produs între anii 1870—1900. În anul 1901 Australia număra peste 15.000 de evrei. Ei își aveau membrii lor în parlament, primarii lor, conducătorii lor în ramurile industriale, comerciale și în profesiunile libere.

Printre cei care au elaborat constituția federală a fost și Sir Isaac Isaacs, ulterior președinte al Tribunalului suprem și guvernator general. O altă figură proeminentă a fost Sir John Monash, comandantul forțelor australiene în primul război mondial.

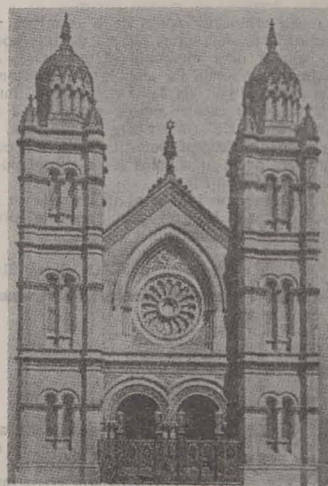
După război a venit un nou val de imigranți, majoritatea din Polonia, Rusia, un număr mai restrîns din Palestina și din Germania. Cei veniți din primele două țări au introdus în Australia cultura idiş. Dar, odată cu apariția marii crize economice, guvernul federal a limitat cu strictețe imigrația din alte țări decît Marea Britanie.

În cel de al doilea război mondial, ca și în primul, numeroși evrei au servit în armata australiană.

În ultimul sfert de secol a avut loc cel mai mare val de imigrare pe care l-a cunoscut Australia. În prezent, numărul membrilor obștei evreiești de pe acest continent s-a dublat față de cel antebelic. Noii veniți au contribuit într-o măsură considerabilă la consolidarea multor domenii ale vieții evreiești de aici, de la religie pînă la învățămînt și pînă la presa evrească.

În Australia astăzi antisemitismul este aproape inexistent, iar organizațiile reprezentative evreiești sînt ascultate cu cordialitate atunci cînd își expun părerea în problemele statului sau ale Commonwealth-ului.

Ca întotdeauna, evreii își aduc aportul la viața publică australiană. Tabloul general al populației evreiești australiene astăzi, 200 de ani după descoperirile căpitanului Cook, este acela al unei comunități evreiești izolate, dar active, în care viața evrească se desfășoară multiplu și efervescent, iar perspectiva de viitor este optimistă.

Templul din Sidney

de negustori onorabili în decursul acestor ani, precum și alte împrejurări i-a ridicat pe evrei în stîmă camarazilor lor coloniști și atunci s-a socotit că este de dorit să aibă loc reuniuni regulate pentru rostirea rugăciunilor.”

După aceea, s-au ținut slujbe într-o casă particulară din Sydney, dar s-au iscat disensiuni pe chestiuni personale. În 1830, un rabin din Londra, Aaron Levy, a vizitat Australia. El a reușit să țină la distanță și „să insufle membrilor obștei ebraice gustul pentru religie”, astfel că în 1831 au întemeiat prima comunitate evrească din Australia.

Președinte a fost numit Joseph Barrow Montefiore, un pionier al creșterii oilor. Printre coloniști se numărau mînzători la licitație, contabili, deniști, negustori și hangii, precum și întemeietorii celui dintîi teatru.

În alte regiuni ale Australiei obșteile au avut aceleași începuturi pitorești. În Tasmania — ca și în Noua Wales de Sud, la origine o așezare de condamnați — condamnații evrei emancipați au deschis sinagogi la Hobart și Launceston în deceniul al 5-lea al secolului trecut, ambele sinagogi mai dînduînd și astăzi.

Familia Montefiore a jucat și în Australia de sud un rol de seamă, înființîndu-se aici o comunitate prin 1848. În Victoria prima așezare de albi a luat ființă în 1830, alcătuită din fermieri veniți din Tasmania, iar prin 1841 în Melbourne, care se dezvoltă rapid, se aflau 56 de evrei.

Deceniul al 6-lea al secolului trecut este cunoscut în istoria Australiei ca „deceniul al 6-lea de aur”. Acest deceniu a adus Australiei primul val de imigranți, veniți toți să caute aurul ce fusese descoperit prin 1851.

Arhitectura „idiș” din Europa răsăriteană

În toate părțile lumii se găsesc sinagogi deosebit de frumoase. Din punct de vedere arhitectural ele fie că egalează, fie că sînt inspirate de majoritatea stilurilor cunoscute — greco-roman, bizantin, neoclasic, gotic, romantic, egiptean, maur etc., iar în anii din urmă au aderat la curentele moderne. Pentru acest motiv rareori este posibil să identifiți o sinagogă prin stilul exterior al edificiului ei, deși în mod frecvent o cercetare mai atentă poate scoate la iveală un text ebraic sau un amănunt decorativ cuprinzînd un Maghen David sau o Menora, pentru a distinge funcția clădirii. Chiar și în acest caz, un indiciu poate să inducă în eroare. Personal am fost o dată înșelat de o impunătoare lăcașă în formă de Maghen David deasupra intrării principale a unei clădiri care s-a dovedit a fi o capelă nonconformistă, eroare explicabilă, dacă ținem seama de numărul caselor de rugăciune nonconformiste care au fost transformate în sinagogi. Într-adevăr, stilul exterior al majorității sinagogilor clădite în Anglia în decursul secolelor XVIII și XIX, era similar cu acela al caselor de rugăciune nonconformiste, ceea ce într-un anumit sens erau și ele.

S-ar părea că singura parte a lumii unde s-a dezvoltat un stil evreiesc distinct, și care a existat o perioadă de mai multe sute de ani, era Europa răsăriteană unde, în secolul al XVI-lea au existat sinagogi de lemn într-un stil caracteristic, datînd probabil din perioade mult mai vechi. Din nefericire, cele care au supraviețuit pînă în secolul al XX-lea au fost întotdeauna distruse; a supraviețuit însă un număr considerabil de fotografii și de desene constituind un valoros document istoric ce prezintă un interes deosebit pentru aceia pentru care aceste sinagogi reprezintă unicul stil arhitectural specific evreiesc apărut de la construirea templului lui Solomon.

Privite din exterior, ele nu suportă comparația cu splendidele și frumoasele sinagogi care au înfrumusețat atât de multe capitale. Neară de neînțeles pentru un ochi occidental, și de neînțeles în ceea ce privește stilul lor arhitectural, ele amintesc uneori de o pagodă, cu acoperișurile lor piramidale, sau cu două sau trei grăduri separate prin cornișe decorate. Uneori (ca la Lutomiensk) rigolele sînt curbate și montate înalt întocmai ca cele de la templele chinezești.

Asocierea dintre arhitectura chinezească și stilul sinagogilor poloneze nu este vădită de la prima ochire. În țările pămîntului din Europa răsăriteană, chereșteau ar fi materialul de construcție cel mai avantajos pentru micile comunități sărace, dar bisericile și căsuțele de țară făcute din lemn nu prezentau vreun semn al influențelor mongolă și chineză care să deosebească sinagogile de lemn de celele clădite. Mai există însă temple din lemn într-un stil similar la kirghizii și calmușii necreștini care locuiesc în regiunile cuprinsă între Marea Neagră și Marea Caspică.

Este regiunea ce formează legătura între Rusia europeană și Asia centrală, de unde popoarele migratoare au venit în Europa în mai multe rînduri. În secolul al IX-lea sudul Rusiei a fost invadat de hazari, o populație cea descinsă din stepele kirghize-calmuce și care a adoptat iudaismul în secolul precedent. În secolul al X-lea, hazarii au fost alungați din regiunea Mării Caspice și ulterior împărțiți. Mulți dintre ei s-au asimilat cu alte populații evreiești din Europa răsăriteană, iar în Polonia au împărțit cu comunitățile evreiești anumite privilegii acordate de către regii polonezi, inclusiv dreptul de a dobîndi materiale și locuri pentru a-și clădi case.

Cred că se poate sugera că similitudinea dintre stilurile și formele sinagogilor de lemn din Polonia și templele din lemn clădite de hazari în perioada lor păgînă pot fi explicate prin această migrație și integrare ce i-a urmat. Nu pare plauzibil ca în micile comunități evreiești din Polonia din perioada de început să se fi găsit arhitecți evrei și nici nu există evidență de vreo tradiție care să fi putut influența linia arhitectonică sinagogală.

Aceste sinagogi în fapt austere și-au dezvoltat în interior ușături arhitecturale unice, cele mai importante și caracteristice fiind modul de tratare al Bimei. De obicei, aceasta era plasată în centrul sinagogii și cel mai adesea avea un plan pătrat: din fiecare colț se înălțau coloane care sprijineau baldachinul, din lemn sau zădărie, creștetul sau chiar acoperișul. La Wolpa (o construcție din sec. al XVIII-lea), cele patru coloane sprijineau o cupolă octogonală, instalată sus în acoperiș, deasupra a două galerii succesive cu balustrade; „vederea acestor coloane care se înălțau spre acoperiș și dispăreau în beznă

lui este un spectacol magnific”, a scris un observator.

Uneori, bima forma un hexagon (sau octogon), apoi șase (sau opt) coloane se înălțau din colțuri pentru a se sfîrși în bolte și arcuri. Acolo unde sala principală a sinagogii era pătrată, spațiul era împărțit în nouă pătrate egale, centrul unu cuprinzînd bima, iar partea răsăriteană conținînd Aron hakodes: plafonul era împărțit în mod corespunzător în nouă părți prin bolte încrucișate. Acesta este motivul care a fost descris ca fiind unicul evreiesc și care nu s-ar interfi cu nici un alt tip de clădire, religioasă sau laică.

La Wolpa, cupola, ca la oricare altă sinagogă de lemn din această perioadă, era acoperită de acoperiș, partea superioară a structurii „pagodale”, deoarece pe atunci nu se îngăduia ca sinagogile să aibă domuri exterioare. Pentru a compensa lipsa luminii ce ar fi venit de sus, interiorul domurilor era decorat cu picturi.

Picturile murale și de pe plafon în aceste vechi clădiri, erau opera atât a artiștilor folclorici cît și a meșteșugarului și multe din aceste picturi meritau să fie păstrate. La Grojec exista o pictură murală care ilustra verseturile psalmului „Lîngă riurile Babiloniei, acolo am șezut”. Pentru a exemplifica cel de al doilea verset („În soferele din mijlocul ținutului, spînzurat-am harlele noastre”) artistul a pictat o scenă care îl amintește surprinzător pe Chagall: o vioară și un violoncel de dimensiune mai mare decît cea naturală, atîrnînd din copaci, aceștia la rîndul lor avînd un caracter supranatural, împreună cu alte instrumente muzicale, inclusiv alături, instrumente de suflat și tobe, înșiruite toate de-a lungul malurilor unui curs de apă, mîrginit de foarte frumoase clădiri europene în stilul secolului al XVIII-lea. Ceea ce-l evocă și mai mult pe Chagall este o gîscă de dimensiune mare care domină cerul în timp ce urmărește un grup de păsări înfuite frumos, care zboară într-o formație de o precizie matematică. Este greu să eviți concluzia că probabil Chagall a fost profund influențat de acest gen de picturi pe care le-a văzut probabil în sinagogi în primii ani ai vieții sale. Un amănunt interesant este acela că Haim Segal din Sluck, care a pictat sinagogă din Moghilev, a fost de fapt un strămoș al lui Chagall.

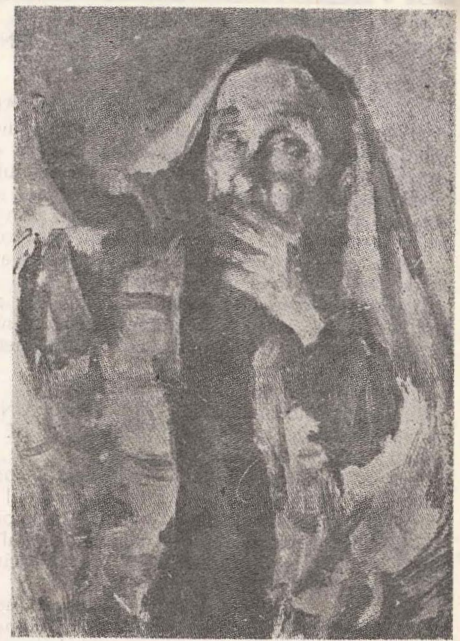
Se crede că în multe cazuri întreaga comunitate a participat la pictarea și decorarea sinagogii. Exteriorul putea să semene cu clădirea unei ferme asiatică dar în interiorul pereților din țărne, cucernicia, adorația și dragostea religioasă a credincioșilor s-au exprimat prin meșteșugul desăvîrșit și prin arta folclorică a pictorilor, a sculptorilor în lemn și a lucrătorilor de broderie ai comunității. Nefind împiedicați de arta convențiilor arhitecturale, ei reușeau adesea să creeze frumusețea autentic prin opera căreia s-au devotat.

Era firesc ca Aron hakodes, cel mai sacru ungher al sinagogii, și locul de păstrare a celei mai prețioase avuții a comunității — sulițele Legii — să primească cea mai înaltă consacrare a artei. Coloane cioplite, străpune, canelate sau răsucite: în stil baroc, corintic, doric sau fără antecedente cunoscute, frontoane sprijinite de o bogăție infinită a desenului. Pictate, aurite, lustruite și brodate, ele înălțau pentru credincioșii opera îndrăgită a mîinilor lor. Aproape întotdeauna efectul ce rezulta era frumosul.

Din această pricină este cu putință să se facă o comparație între „jargonul” pe care-l vorbeau și jargonul arhitectural pe care-l dezvoltat. Germana medie din regiunea de nord a țării (Mittelhochdeutsch), care constituia baza limbii, era un element vremelnic și înflăcător în istoria evreilor, la fel cum a fost apariția hazarilor cu tradiția lor de temple asemănătoare pagodelor. Dar la fel cum și „jargonul” vorbit a produs în ultima instanță proză și poezie de o mare frumusețe, manifestîndu-și virtuțile dramatice prin cîntece populare și teatru, tot astfel și aceste umile stiluri de clădiri de origine străină s-au încorporat într-un jargon arhitectural care în același fel a dezvoltat frumusețea și caracterul, fără a fi recurs la disciplina unui stil formal. La fel cum idișul vorbit a acumulat în sine, nefrînat de nici un fel de îngrijiri de vocabular, cuvinte și fraze din alte limbi, remodelîndu-le (adesea făcîndu-le de nerecunoscut) pentru a le incorpora în limba franca a așkenazimilor, tot astfel se pot găsi elemente de stil baroc idiș, neoclasic idiș și romantic idiș în aceste ciudate sinagogi, produs nu al universităților din evul mediu, sau al colegiilor de arhitectură, ci al unei mame-lușen arhitecturale care-și exprima afecțiunea, adorația și iubirea de Dumnezeu într-un talmeș-balmeș de stiluri și într-o irezistibilă bogăție de detalii.

SIDNEY SUGARMAN

FELIX FRIEDMAN:
Sunînd din șofar
(ulei)

Studiul scrierilor sacre

După cum se știe, iudaismul, ca religie, se întemeiază pe trei lucruri: credința într-un singur Dumnezeu, serviciul religios specific și concepția Torei ca îndrumare în viață. Cuvîntul Tora, care inițial a însemnat cuvîntul lui Dumnezeu, apoi legea scrisă, înfrunghiată în cele cinci cărți ale lui Moșe, a fost ulterior lărgit, în această denumire fiind incluse legea orală a rabinilor, celelalte cărți din Biblie și toate învățăturile iudaismului. Studiul acestei Tore, care este datoria strictă a fiecărui coreligionar, a devenit unul din principiile fundamentale ale modului de viață evreiesc și sprijinul cel mai puternic al iudaismului în decursul existenței sale seculare.

Tora nu era privilegiul unei clase, ci „moștenirea lui Iacov”. Porunci se adresau de-a dreptul indivizilor și pentru a putea să le respecte trebuia să le cunoască. De aceea, iudaismul a cultivat pe scară largă și cu asiduitate studiul ca atare, precum și studiul în vederea desăvîrșirii caracterului fiecărui ins.

Acest ideal nu a fost realizat întru totul decît în perioada celui de al doilea templu. Mai înainte, profeții erau aceia care dezvăluiau poporului voința lui Dumnezeu. Dar înșiși profeții au înțeles că era necesar să-și răspîndească învățăturile în masa poporului cu ajutorul unor discipoli și prin alcătuirea unor corduri de legi — simple în exprimare și cu înțeles direct. Fiecare reformă efectuată în istoria religiei mozaice, bunăoară cea înfăptuită de Asa și Iehu în sec. IX î.e.n., aceea a lui Hezekia în sec. VIII, precum și aceea a lui Iosia în sec. VII, a fost însoțită de o statuare tot mai precisă a Torei care trebuia să-l călăuzească în viață pe fiecare iudeu. În cursul transformării religioase determinată de pierderea independenței naționale și a templului, precum și de necesitatea de a se menține în viață pe pămînt străin, acest proces a fost desăvîrșit și cam în sec. al V-lea î.e.n., Tora în ansamblul ei, sau cele cinci cărți ale lui Moșe, era statonnică pentru a fi acceptată ca atare de popor. Un capitol semnificativ din Biblie descrie cum Ezra a citit legea în fața poporului, iar profeții „învătau pe popor legea... și ei citeau bucăți din cartea legii lui Dumnezeu, pe care apoi le tălcuiau, de se înțelegea cea ce se citește”. În această perioadă survine cotitura care revela învățăturilor prin gura profeților este înlocuită prin educația întemeiată pe studiul legii.

Temp de trei secole profeții au rămas învățătorii poporului, cei ce predau Tora. Profeții nu au fost exclusivități în exercitarea acestei funcții, încurajîndu-i pe laici să studieze și ei legea și să tragă învățătură din ea. Acest studiu al legii a fost cunoscut sub numele de Midraš, sensul literal al acestui cuvînt fiind „căutarea” scripturii. Pe vremea regelui hasmonei autoritatea acestor învățători laici, a devenit atât de mare încît și-au creat propriul lor sistem de studiu — Mișna. Învățămîntul s-a răspîndit și mai mult. Prin secolul I. e.n. nu numai că au existat școli pentru copii în fiecare sat, dar sute de oameni care se îndel-

niceau cu treburi diferite, consacrau o parte din timpul lor studiului. A fost a treia și ultima fază în evoluția studiului — Talmudul. Unele maxime ale învățătorilor din perioada Mișnei (200 î.e.n. — 200 e.n.) ne arată cu accent se pune pe necesitatea studiului personal. Iată câteva asemenea maxime luate din Abot:

„Fă din casa ta un loc de întîlnire pentru înțelepți; așază-te în colb la picioarele lor și soarbele cuvintele cu neșă.”

„Dacă ai învățat multă Tora, nu-ți face un merit din asta, căci pentru asta ai fost creat.”

„Fii atent cînd studiezi Tora, ca să știi ce răspuns să dai.”

„Dacă trei inși au mîncat împreună la o masă și au rostit acolo cuvinte din Tora, este ca și cum ar fi mîncat la masa lui Dumnezeu.”

„Cel care cinstește Tora va fi la rîndul lui cinstit de omenire.”

„Răsfioște-o (Tora) răsfioște-o mereu și mereu și mereu, fiindcă în ea găsești totul.”

Înțelepții care au formulat aceste învățături nu au căpătat din studiul lor alt profit decît respectul pe care l-au nutrit pentru ei semenii lor. De fapt, abia începînd din secolul al XVI-lea e.n. s-au plătit salarii înțelepților și rabinilor. Ei se întrețineau singuri din profesiile lor laice, fiind negustori, medici, chiar și muncitori cu ziua și dedicîndu-și timpul liber studiului. Oamenii cei sămăni erau încurajați să învețe, fie și un singur verset pe zi. Pentru a face posibil acest lucru, în rugăciunile zilnice au fost incluse trei pasaje: unul din Biblie, unul din Mișna și al treilea din Talmud, astfel încît fiecare ins să-și poată îndeplini automat datoria de a studia. Obște din Babilonia instituiseră lunile de Kala: Adar, primăvara și Elul, toamna frîzui, cînd oamenii își încetau lucrul și se adunau pentru a căpăta învățătură de la cei mai mari rabinii ai ținutului. Sinagogile ofereau și ele prilejuri de învățătură prin predicile care se rosteau la încheierea serviciilor religioase.

Ludeii și-au luat cu ei idealul în împrăștierea lor prin lume. Datoria de a „învăța” Tora a devenit o parte a înșăși structurii vieții poporului. Copiii începeau să învețe la vîrsta de cinci ani, iar băiatul ajuns la vîrsta Bar Mișvei era în stare să facă o lectură din Talmud. Cei care aveau posibilitatea — și chiar cei care nu aveau posibilitatea — își sfîrșeau copiii la învățătură la ieșire pentru a dobîndi cunoașterea învățăturii înainte de a atinge vîrsta cînd trebuiau să-și câștige existența. Se obișnuia ca adulții să citească în decursul unei săptămîni o anumită parte din Tora, o dată în originalul ebraic și de două ori în traducerea arameică. În fiecare obște existau societăți care se consacrau studiului Mișnei și Talmudului, iar cînd acestea își sfîrșeau o anumită parte a studiului lor, evenimentul fîcînt era marcat prin organizarea unui banchet.

TEVIE LĂPTARUL PE ECRAN

La această rubrică am semnalat de câteva ori succesul de care se bucură pe scenele lumii comedia muzicală „Vionionistul pe acoperiş” după povestirea lui Şalom Alehem, „Tevie lăptarul”. Reamintim că acest spectacol a fost prezentat până în prezent în 22 de ţări, inclusiv Turcia şi îndepărtata Japonie.

Stimulată de acest succes, o casă de filme din Hollywood a trecut la ecranizarea comediei. Turnările au şi început în Jugoslavia, într-o mică localitate de lângă Zagreb. Regizorul e convins că va izbuti să reconstituie în mod fidel atmosfera specifică vieţii eвреieşti din timpul de altădată. Şi un ultim amănunt: producţia filmului se va ridica la suma de 9 milioane dolari.

MEDALIA RECUNOŞTINŢEI

D-na Rozalia Horvath din Budapesta a fost distinsă de institutul Yad Vaşem din Ierusalim cu Medalia recunoştinţei în semn de omagiu pentru comportarea ei plină de umanism în anii ocupaţiei naziste. Împreună cu soţul ei a salvat de la moarte 7 familii eвреieşti.

CURS DE LITERATURĂ EBRAICĂ

Prof. A. Frenkel a fost solicitat de către Institutul pedagogic din New York să ţină un curs de literatură ebraică. Originar din România, prof. Frenkel este autorul mai multor lucrări despre literatura idiş şi ebraică.

LUCRARE DESPRE HASIDISM

În Editions de Minuit din Paris a apărut lucrarea lui Jacques Gutwirth „Viaţa eвреiască tradiţională. Etnologia unei comunităţi hasidice”. În cele 480 pagini ale cărţii, autorul înfăţişează felul de viaţă, obiceiurile şi instituţiile comunităţii hasidice din Anvers. Lucrarea este prefăţată de André Leroi-Gourhan.

ÎN MEMORIA CELOR 6 MILIOANE DE MARTIRI

Autorităţile statului Alabama (S.U.A.) au adoptat un proiect privind ridicarea unui monument în memoria celor 6 milioane de martiri evrei exterminaţi de naşişti în Europa, în perioada celui de-al doilea război mondial.

MUZEUL EVREIESC DIN PRAGA

Unul din cele mai bogate tezaururi de artă populară şi religioasă eвреiască se află în posesia Muzeului evreiesc din Praga. Într-adevăr, muzeul dispune de peste 200 000 exponate, majoritatea salvate ca prin minune de la nimicare în anii ocupaţiei naziste.

UN NOU CENTRU COMUNITAR

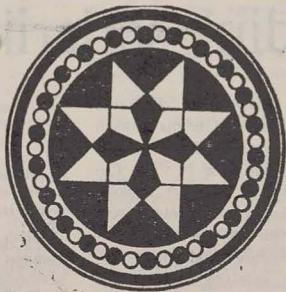
În oraşul Aix-en-Provence din Franţa a avut loc festivitatea punerii pietrei fundamentale a noului centru comunitar. La solemnitate a participat, printre alte personalităţi, compozitorul Darius Milhaud, care a şi zidit prima piatră.

Obştea din acest oraş din sudul Franţei numără în prezent 1 500 membri.

PROCESELE UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

În Berlinul occidental a început procesul fostei conducere a Gestapoului din capitala celui de-al treilea Reich. Pe banca acuzării se află fostul şef al poliţiei, Otto Bovensiepen, adjunctul său şi alţi 3 foşti comandanţi. Ei sînt acuzaţi de asasinarea a peste 30 000 de evrei berlinezi.

Se apreciază că procesul va dura peste 7 luni, avînd în

vedere materialul imens prezentat curţii. Între altele, menţionăm că au fost citaţi să depună mărturie 542 persoane.

Pe de altă parte, un tribunal din Düsseldorf a condamnat la închisoare pe viaţă pe fostul ofiţer de poliţie judiciară Josef Bürger, vinovat de asasinarea unui număr de 28 de evrei.

IDA KAMINSKA PE ECRAN

Pe ecranele din New York rulează un nou film în care cunoscuta actriţă de limbă idiş Ida Kaminska deţine rolul principal. Filmul este intitulat „Îngerul Levin” şi are la bază o povestire scrisă de Bernard Malamud.

O NOUĂ EDIŢIE A BIBLIEI

La Tel Aviv a apărut o nouă ediţie a Bibliei în limba ebraică. Textele pentru tipar au fost pregătite de Moşe Annat.

VESTIGIU DE PE VREMEA PROFETULUI NEHEMIA

Un perete de pe vremea profetului Nehemia a fost descoperit cu prilejul unor săpături efectuate în partea de răsărit a Ierusalimului.

O CARTE DESPRE HOLOCAUST

Istoricul dr. Joseph Wulf a publicat în editura Fayard din Paris o lucrare despre S.S., sinistra organizaţie criminală nazistă. Cartea este sugestiv intitulată „Industria ororii”.

Aceasta este cea de-a 20-a lucrare a acestui autor specializat în studiul epocii holocaustului.

DECESUL UNEI ACTRIŢE

La Wrocław, în Polonia, a încetat din viaţă, la vîrstă de 60 de ani, actriţa Sara Rotbaum. Fiică şi soră de actor, Sara Rotbaum a făcut parte din renumite ansambluri teatrale de limbă idiş şi a fost parteneră a lui Slomo Mihoels.

TESTAMENTUL NELLY SACHS

A fost dat publicităţii testamentul de curînd decedatei poete Nelly Sachs, laureată a premiului Nobel pentru literatură. Defuncta a testat suma de 60 000 dolari pentru copii de orice credinţă rămaşi fără adăpost. Executor testamentar a fost desemnată Comunitatea evreilor din Stockholm, oraş unde defuncta a trăit o mare parte a vieţii.

DISTINCŢIE

Dr. Joseph Cohen, şef rabinul comunităţii din oraşul Bordeaux, a fost făcut cavaler al Legiunii de onoare cu gradul de comandor.

Venerabilul păstor spiritual azi în vîrstă de 92 de ani, se află în jilţul rabinic din Bordeaux din 1919. În prezent în acest oraş locuiesc aproximativ 5 000 evrei.

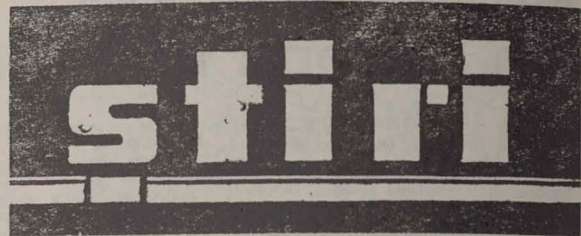
O DEZBATERE DE ACTUALITATE

Problema instalării unor microfoane în sinagogi, care să funcţioneze automat în toate împrejurările, inclusiv în timpul serviciului divin de Şabat, a fost luată în discuţie în cercurile religioase din Londra.

Rabinul Maurice Unterman, conducătorul unei cunoscute sinagogi londoneze, a declarat unui corespondent al Agenţiei telegrafice eвреieşti: „În mod neîndoios acest lucru este permis din punctul de vedere ale halahai (legilor religioase mozaice). Se cuvine să amintim că o comisie specială, prezidată de Şef rabinul Israelului, Itzhak Unterman şi cuprinzînd pe rabi Zevin, unul din cei mai mari halahişti ai epocii noastre, precum şi alţi eminenţi învăţaţi, a ajuns la concluzia că este îngăduit ca microfoanele să funcţioneze în sinagogă chiar şi în zi de sîrbătoare”.

O CARTE POSTUMĂ

A văzut lumina tiparului manuscrisul rabinului-martir Efraim Billitzer, fost rabin al comunităţii din Beclean. Cartea a putut să apară datorită faptului că un locuitor din comună a păstrat cu grijă manuscrisul după ce fasciştii l-au deportat pe au-

tor într-un lagăr de concentrare, de unde nu a mai revenit.

DIN PRESA EBRAICĂ

Ziarul „El Hamişmar” a publicat în suplimentul său literar traducerea integrală a articolului „Amintiri despre Paul Celan” de Petre Solomon, apărut în nr. 232 al revistei noastre.

ENCICLOPEDIA BRITANICĂ DESPRE AGNON

Noua ediţie a Enciclopediei Britanice cuprinde un articol despre scriitorul S. I. Agnon, laureat al premiului Nobel, unul din clasicii literaturii ebraice.

MONOGRAFIE DESPRE MOSES MENDELSON

Prof. Alex. Altman de la universitatea Brandeis din S.U.A. a publicat recent o carte consacrată filozofului Moses Mendelsohn, mentorul curentului înnoitor cunoscut în iudaism sub denumirea *Haskala*.

MARTIN BORMANN E MORT?

Martin Bormann, locuitorul lui Hitler şi unul dintre cei mai căutaţi criminali de război, a cărui existenţă constituie pînă în ziua de azi o enigmă, ar fi fost împuşcat în anul 1946 de către un agent secret britanic, lângă Flensburg, cadavru fiind apoi aruncat în golul cu acelaşi nume. Această ştire senzatională a apărut în ziarul „News of the World” în cadrul unui articol semnat de Ronald Gray, fost agent secret. Autorul susţine că ar fi primit suma de 3 000 lire sterline pentru a-l transporta în secret pe Bormann din Germania în Danemarca, unde era aşteptat de oamenii ai organizaţiei naziste clandestine „Die Spinne”. La începutul anului 1946 Gray l-ar fi înţilnit pe Bormann la Flensburg, l-a ucis cu o salvă a pistolului său automat, iar cadavru l-a aruncat în golf.

DOCUMENTE NOI DESPRE DACHAU

Documente inedite despre deţinuţii fostului lagăr nazist de la Dachau au fost descoperite recent în Polonia. Printre altele a fost găsit un dosar cuprinzînd cartotecile cu numele deţinuţilor avînd matricole de la 1 la 149 268.

AŞEZARE DIN EPOCA TALMUDICĂ

O expediţie arheologică americană care efectuează în prezent săpături în apropiere de localitatea Meron, în Galil, a descoperit o aşezare din

epoca talmudică. Pînă acum au fost identificate ruinele mai multor clădiri, dintre care se presupune că una a fost o sinagogă. Au fost de asemenea găsite mai multe monede.

INSTITUTUL „ANNE FRANK”

În oraşul Frankfurt-am-Main va lua frînţă o filială a Institutului „Anne Frank” din Amsterdam. Unul din obiectivele institutului este de a contribui la apropierea şi prieteniei dintre tineri indiferent de naţionalitate, rasă sau religie.

DECES

A încetat din viaţă, în vîrstă de 78 de ani, scriitorul şi publicistul de limbă ebraică Eliezer Steinmann.

ÎN MEMORIA MARTIRILOR

În oraşul La Boisse, în apropiere de Lyon, s-a pus piatra de temelie a unui monument comemorativ. Ulterior urmează să se fixeze o placă pe care să fie trecute numele tuturor deportaţilor evrei din regiunea Ronului, care nu şi-au găsit un mormînt.

Un memorial consacrat celor 6 milioane de martiri a fost amenajat şi pe lângă sinagoga „Etz Haim” din oraşul Johannesburg (Africa de Sud).

SĂPTĂMÎNA CĂRŢII EVREIEŞTI

Şi în acest an în cadrul obşteii din Londra se organizează tradiţionala Săptămîna a cărţii eвреieşti. În afară de expoziţii cu vînzare, întîlniri cu cititorii etc. va fi organizat şi un simpozion pe tema „Literatura idiş contemporană”.

CORUL EVREIESC DIN BELGRAD

Printre cele mai apreciate formaţii corale din Iugoslavia se află şi corul evreiesc din Belgrad. Recent, corul a participat la un festival unional al cîntecului, repurtînd un remarcabil succes. În prezent, corul — alcătuit din 80 de persoane — întreprinde un turneu în Anglia.

CONGRES AL VICTIMELOR NAZISMULUI

La jumătatea lunii octombrie se va ţine la Haifa un congres internaţional al victimelor hitlerismului. Congresul urmează să dezbată chestiunea despăgubirii celor care au fost forţaţi să presteze muncă în cadrul marilor trusturi şi uzine naziste.

Sînt aşteptaţi să participe delegaţi din mai multe ţări europene, precum şi din S.U.A. şi Canada.

stiri

מודעות

דרשות פון רב הכולל לכבוד ראש השנה

די שבת-שובה-דרשה

דאָס דאווענען אין די ימים נוראים

לווחות פאר תשל"א

אתרוגים אויף סוכות

תשמישי קדושה

...the ...

— אין כשרן רעסמאָראַן וועז מען געבן מאַלצייטן אויך
אין די אָונטן פון די ימים טובים, אזוי ווי מען סערווירט
יערן פרייטיק אָונט.

מיכאל שטיינמעטץ
בוקארעשט
עפּטלינג נומער A-12979

זעצער פאריידישאן העברעיש
ח ש ו ב ע ר ק א ו ו י ט ש

(המשך פון זייט 10)

אויך אזוי ווען מיר טרינקען א כוס ביי א
ברשרשן מיט איז אנדערע וואנשט א שליממת-
דיקער, "לחיים", "צום לעבן!"
פאר לעבן, פאר שאפן, פאר שטארם, פאר
הארמאניע און נעבענשמע ארבעט, הייב איך
מירן כוס, ליבע ענטפער, און מיט דעם, מיין
אידן, האב איך מיר געווענדעט צו איך מיט
דעם בעסטן וואנשט.

אין יולי 1944 בין איז אנגע-
וועסן אין תלמיס ארטישוי. מ'האט
זי צוגעטיילט צו דעם ארבעטס-
קאמאנדא קוילן-פלאץ. פאר די
ענדליכער פארבירן וואס די
אויסצייטן האבן אויפגעשטעלט אין
ארטישוי. האט מען געברייט א
נייען קווארטער קוילן. אזוי אז
ערד-טאגן פלעגן אריינקומען
15—10 וואגן קוילן, און מיר
די ארבעטס-קאמאנדא, פלעגן זיי
דארפן איינזידלן און אויסזא-
גלייבן לויט ערן מין באזונדער.
די קאמאנדא איז באשטאנען פון
אן ער 150—200 מענטשן. העפט-
לינגע פון פארשידענע נאציאנא-
לישעס, אבער ס'רוב יידן.
צווישן אונדז איז געווען א
פערזענלעכע צאָל פארשידענע יידן, וואס
האבן זיך געפונען אין דער
נאָך פון יאר 1942. זיי זענען
שוין געווען „תושבים" אין פאר-
גלייב מ'ס אונדז טראנספארטירט-
אויסגאנגען צו, נאָרוואַג אונט-
קומען. „גרינע" ווי מ'פֿלעגט
אונדז רופן. זענען געווען ער-
שטער און יונגערע, אבער אין
בחור, שמואליק, האָט זיך צווישן
זיי אויסגעצייכנט. פון האָט נע-
מט „שטאמט" פון אַ מוס, קרוב און
לובלי. פון האָט תמיד געזוכט
באהיפּען צו זיין זיך אנדערע.
פון פלעגט אויסצייגלן דאָס עסן,
צייגל זיך תענשן און פאַן און
דערע קליינע זינטן. ער איז
געווען אַ מיטקלער, גומא-ארצי-
קער זיידער בחור, און וועל
כולס, האָט ער אויך געהאט אַ
מיקאָדורלי קול נגינה, און
פלעגט זייער אָפּ זינגען זיידעס
און העברעישע נגינות און אזוי
ארום אביסל פארשיידן די מרה-
שורה וואָס האָט אונדז תמיד
אנגערעגט.

גיוע האָבן אַלס
מיט וואָס דאָס מ'ווערט זענען
אין וואַס-ווייניג
ערד 60–70 מע
מאָס אונדז באַ
צושון נאַכעם,
און דורכגיין
בראש מיט דעם
דר יאָרעך ענגי
דער באַפרייגונג
ערשט דערוואַסט

די רעדע פון
(החשן פון זייט 10)

ש'ס. דער רעגנבוין פון די נאצ אָנאַלמטען
און פון די רעליגיעס, ווייזט אַרויס באַזויגנע
פון פּאָלמאטע: גלייכהייט, פון קעניגזייטס
רעספּעקט און כבוד אין אַזוי אַרום שטעלע
ער מיט זיך פאַר די האַרמאָניע.

אין אייער נסיעה און די ענגסט ווו דער
מבול איז וורגעגאנגען, האָט איר געזען אַ
איינ די ערזעלבער צייט, פארניכטונג
אין די שאפונג. איר האָט געזען סימנים ביי
וואנגען די וואסערן האָבן ערדערייכט, אַר האָט
געזען נאָר אַפּענע וואַנד, אָבער איר זענט
געבליבן דערשטוינע זעענדיק קעם רומענישע
אָנשטערנע וואָס ראָס פלייסן דעם רומענישע
פאַלק האָט געמאכט אינצווישן, פאַר אלץ וואָס
מ'האָט געבויט אויף די שווער, און דעם
דריטסטן און אַמבאַזנאָרן ווילן פונעם נאָנצן
פאַלק זיך אויפצובויען אַ שוין און בליענדיק
לאַנד.

דער תלמוד רופט אָן אלע מענטשן, אלע
פּעלקער, "בני נח" — חם זין — מיט רעכט.
אלע פעלקער, אלע רעליגיעס, אלס מאַסנא-
טייל פונעם "דונעם פּפּעקער" פון דער
מענטשהייט האָבן דעמוזעלבן אָפּשאַסן: דער
לעבעדיגער בונדער מענטש, דער שאַפונגער
מענטש, דער מענטש וואָס באַזיגט די נאָמער
און באַהערשט זי. אַט דאָס האָט איר געווען

עולם
ומלואו

שובות של יהודי אנ-
גלי-ה, חגגה מלאות
מאה שנה לקיומה.

— ביום ההילולא
ו-396 של אבי חות
הקבלה מן רבי יצחק
לוריא אשכנזי הידוע
בכינויו "זר" וקדוש,
התקיימו פילות ולי-
מודים בתורתו בבית
הכנסת שבו נולד אשר
בעיר העתיקה ביר-
שלים וחלמידים משי-
בות המקובלים עלו על
קברו שבצפת.

— מלאו 30 שנה
לפטירתו של מרן רבי
זי"ס עוזר גרודזנסקי
מווילנא, גאון ומנוהג,
בעל והמחבר ספר י
"שו"ת אחיעזר".

— בשבועון הצ'כי
"Vlasta", בטאון
של אירגון הנשים ה-
צ'כיות, פרסמו זכו-
נות של מחנה הריכוז
טרזין מטעם של פרופ'
יאנה פריאטונוה, מרצה
למרעי הסכניקה באוני-
ברסיטת פראג, אחת
מ-1000 הילדים-אסירים
שניצלו מהמחנה ההי-
טלריטי.

— כמאז אלף איש
פקדו את הזכות ה-
מערכי בליל ט' באב
וביום וזום לאמידת
איכז וקירות על חורבן
בית המקדש.

— חלק נעמוד שבו
חלקו, שמו של אס-
סיאנס, אביו של מ-
סוס הדומע כנבש יוש-
לים לפני 1900 שנה,
ותבלו בחפירות לי-
נה והגובית אספנסאניס
מיסוס פלאויס היה
מפקד הצבא והרומאי,
משולזו לרכא את החרד
היהודי האנשוני נגד ה-
דוטאים ב־67 לספירה.
אחר זחירתו לקיסר,
המשיך בנו מיסוס את
המלחמה ביהודה וסיים
אתה בעונת 70 עם
הכניעת ירושלים והחרבת
בית המקדש.

דר. לאוואַסלאוו קאדעלבורג

א בן ששים

אין דעם זעלבן סאָג, אין אָונט, האָט די פּערעאציע פון די יידישע קהילות פון יונאַסלאוו, איינגעפֿירט א פּערלעכען סאָלעציס.

ס'האָבן גענומען דאָס וואָרט, צווישן אנדערע: חרב' ל. לעווין, רב הכולל פון דער מאַסקאווער יידישער קהילה; רב הכולל דר. דוד משה וויל, פּרעזידענט פון דער פּערע-ראַציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע; דר. געראדאָס ריגונד, גענעראַל-סעקרעטאַר פונעם יידישן וועלט קאָנגרעס; דר. געאָרדעט, פּרעזידענט פון די יידישע קהילות פון אונגאַרן; אל-דערמאָן מינאָל פּרילער, פּרע-זידענט פון באַדאָר אָד-דע-פּוסט פון ענגלאַנד; אי-דושינער פּראָנטישקע פּוסט, פּרעזידענט פון די יידישע קהילות פון שטעכאָלאָוואַקיע הרב דר. עמנועל בורג, לוי-קסעמבורג א. א.

אונדער צייטשריפט אין משה'ס יאר, איז אויסגע-ריקטע באַרונגען און וויכטיגע דעם הער דר. קאדעלבורג און אויסריכטיקן און ברידערעכע זון משה וועט-ריס.

אן איפנעם לכבוד דער רעלעגאציע פון דער אַרגאניזאציע „אפיל פאר קאנשיענס פאנדיישן“

— די רעדע פון רב הכולל —

פון די כוחות וואָס שטעלן זיך אַקטיוו קאמפאטראָפּעס, וואָס עקמפן צו פארשידנדיק דעם שלום. דער צווייטער איז דער רעגנבויגן „השטח“ נאָם שווערס און קיינמאָל וועט די וועלט שוין נישט פארניכטעט ווערן. וואָרטאָח בריח... וואָס וועט זיך דערמאָנען און מ'ווייזט בונד... און דאָס וואָסער וועט מער נישט ווערן א חול אומצוברענגט אלע באשעפטיגטן (דאָרט מ'ווייזט) כּי צו קאָנען דערפֿולן די דאָזיקע שטובות, פארשפּרעטן דעם מענטשן דעם צוואַלפן זייער שטורמישן אויסברוך, צו זיין דער שטערנדער הערשער פונעם נאָנצן בא-שאָ. די וואָסערן האָבן באוויזן וואָס זיי ווע-נען כּבּוּח צו פארניכטן אין זייער ווילדער, אנארכישער פארפלייצונג, אָבער דער זעלבער מראָן וואָסער, אז ס'דינגט אין אים אריין א זונגענשאַרל, נישט ער אונז און ווונערבארן וועגן-ספּעקטער, אין וועלכען ס'נעמונג זיך אלע פארבן, יעדער פון זיי בלייבנדיק מיט איר שיינקייט און אלע איינענעם דריקן אים די האַרמאָניע. אלע עלעמענטן פון דער נא-טור, אויב ס'גייט דורך דורך זיי א שטראַל פון ליכט, פון נוסמייס, פון שפּערישן אַג-שפּערענע, קאָנען זיי ווערן ווונדערבארע מקורות פון פּראָגרעס און געזעלשאַפטלעכע קאָנעקט-טעניז און וועלכע ס'קאָנען צוואַנגעלעכט פארשידענע אויפסאָנגען, פארשידענע נאָוויכט און לעבנס-פילאָזאָפיעס, אויפהאַלטנדיק יעדער זיין אייגנארטיגקייט און פּאַרשטעלנדיק איינעם די איד'ן פון קאָנעקטעניש. אויב דער מבל האָט געבראכט די צעפאלונג, דעם אומזינדן צוואַנגענשטויסווייזן די באשפּאַנד-טיילן פון דער יצירה, שטעלט דער רעגנבויגן מיט זיך פאַר די פאראייניקונג צווישן זיי. און צום סוף, דער דריטער סימבאָל איז דער מענטש רעד לעבנעלעכענער. נח מיט זיינע דריי זין. זיי אַמערן נישט, פארלירן נישט זייער ליבגעוויכט און דעם אָפּמיטום. און די תורה ווייט אונדז אז זיי נעמען זיך תיכף צו דער ארבעט. נח ווערט אַנגעצייכנט, אינעם סאָמענס ווען די וואָסערן ציען זיך צוריק אלס „איש וחסדו“ דער אַקערמאַן, דער מענטש וואָס כּוּס אויף, שפּעלט צוריק דאָס חאָס ס'איז פארניכטעט געוואָרן. איר זענט געקומען, ליכט געט, דאָ אין דעם לאַנד און איר האָט געפֿינען א פּאָלץ וואָס איז א מלענער פונעם איינליכעם לאַט, א פּאָלץ א רור-שליסנדיק וואָס עקמפּט אומ-ערמיטלעך פארן זינ פון דער דאָזיקער נאָך בעלער זאך, פאר דעם דערהויבענעם אידיאל פון דער גאנצער מענטשהייט. די נסיונות דורך וועלכע מיר זענען די לעצטע צייט דורכגעגאנגען, האָבן אונדז פארענפאכט די כוחות אין דער באַטייג צו דערנעיקן דעם דאָזיקן ציל — דעם שלום.

איר זענט היינט דורכגעפאָרן א געליטענע געגנט, אין וועלכער איר האָט באַגעגנט א פארשידענע פארבן, און פונעם נאציא-נאלן שטאנדפונקט ווי אויך פונעם רעליגיעזן רומענער, אונגאַרן, דייטשן, יידן און אנדערע נאציאנאליסען; קריסטן, אָרטאָדאָקסן, קא-טאליקן, עוואנגעלישע, יידן, און אנדערע-לינגעס, אלע לעבן זיי מיט איר שלום און שלום, אלע היסן זיי אָפּ זייער אייגנארטיגקייט און ארבעטן צוואַמען פאר עמיניאָנאליס-טעאָלן, אין דינסט פונעם היימלאַנד און פונעם

די פערעאציע פון די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע, דריקט אייך אויס דורך מיר איר בעסטן דאנק פארן כבוד פון פארגעניגן וואָס איר כּוּס איר אָן, אָנעמענדיק די איינלאדונג צו זיין אין היינטיקן אָונט אירע נעסט. ס'זענען נאָך נישט אדורך קיין דריי חדשים פון יענעם סאָג, ווען, פאראומפלטע אין דעם האַפּטעל „לא פלאצא“ פון ניו-יאָרק, האָב איר געהאט די פרייד זיך צו באַגעגענען מיט די אָנפירער פון דער עקומענישער אָרגאניזאציע „אפיל פאר קאנשיענס פאנדיישן“ בראַזיל מיט איר פּרעזידענט, מיין נוסער פריינט, וואָס איז אָנגעוועזן ביי דעם מיט, הרב ארמור שניאור. ס'זענען דאָרט געווען איר דער בישאָפּ סוואנסטערע, דער אָנפירער פון די סאציאלע סעמיקייטן פון דער קאטאלישער קירען פון די. ש. א. א. איר פּרעזענטלעכע פּאַרשמייער פון דעם קאנדינאל קוט און פון דעם מיט-סעראָפּאָליס יאקאָוואַס, ווי אויך פיל אנדערע אָנפירער פון די פארשידענע קולטן פון די פאראייניקטע שטאַטן.

צופעליק בין איר דאן געווען אין ניו-יאָרק, וואו כ'האָב מיר באַמייילט אין אן אלוועלט-לעבן קאָנגרעס. פון רומעניע האָבן מיר בא-קומען אלע שוידערלעכע ריזענות פון די איר-כערשטעמונגען וואָס האָבן זיך פארשפּרייט. כ'האָב ביי איר תיכף געפֿינען ברייט-געפונטע הערצער צו פארשטיין דעם רוף מיט וועלכען כ'האָב מיר געווענט צו איר. אין דערזעל-כער סאָס ווי ס'האָבן געוואקסן די בייער-וואסער-כוואליסעס, אפּשער נאָך אין א גרעסער רעד, האָט געוואקסן אין דער אמעריקאנער עמפאָנעכקייט, אין דער פון אלע מעלכער די כוואליסעס — סימפאטיעס, פארשטענדעניש פון ברייטער הומאניטעט ארום דעם רומענישן פּאָלץ, וואָס האָט זיך געפֿינען אין א געזעלשאַפּט פון שווערן נסיון. וויכטיקע אָרגאניזאציעס, אָנגעזעענע פער-זעלעכקייטן האָבן זיך מצד געווען צו אונז-זער געלייגטע אונזער איניציאטיוו, וואָס האָט גע-דרייט דערנעבן לינדענדיג די נעליטענע. דעם באוודן די. ש. א. וואָס האָבן נאָכדעם געמאכט דער סימבאָליזם פון מאַל-דאָוע און סומשאוואו וועסטין און רעדער פאָרמיטלעך בישאָפּ בירדער, האָבן געבראכט מיט זיך א דערזענענע פון אייער אָנשפּערענע. און אָס זענט איר היינט דאָ אין רומעניע, ליכט און חשוכע געט.

איר זענט געקומען אין א פּעריאָד, דער-לויבט מיר דאָס אָנצורוואַרן אין ביכלישע ווערשער, פון אחר חשבול. איר האָט ארומער-רייט אין די געליטענע געגנטן און איצט זוכט איר דעם סינסע פון אייערע פעסט-שטעלונגען. לוי דעתי, קאָל מען אויך אין דעם „ספר הפרים“ געפֿינען אויסגערירטע דעם ראָיוקן סינסע פון דער תקופה פון נאָך דעם מבל און ער דערשיינט פאר אונדז אונטער דער פאָרן פון דריי סימבאָלן.

דער ערשטער פון די סובי מיטן איינליכער בלאס „הונו וזהירות טרופ ביוה“ איז אָפּ-געריסן איינברענגט אין איר מולת (בראשית ה' יא). די וואָסערן האָבן זיך צו-ריקענעוויגן, אָלדנדיק נאָך זיך אומגעהויער געאריכטונגען און דאָס איינברענגט וואָס האָט זיך געפֿינען האָט דעם ציל מבוך צו זיין נישט נאָך איר דער חורבן אין פאר-בין, גייערשט אייך די הערלעכע אידיע וואָס איז דער כּונד פון דער קאמפאטראָפּע, די אידיע פון שלום. פון נאָך ביז פּיאַסאָ אין דאָס דאָזיקע ביכלישע בילד געלייגן די פאָן

צווישן 27סטן און 31סטן אויגוסט 1970, האָבן באוויכט אונדער לאַנד די דעלעגאטן פון דער אָרגאניזאציע „אפיל פאר קאנשיענס פאנדיישן“, בראש מיטן פּרעזידענט פון דער דאָזיקער עקומענישער אָרגאניזאציע, הרב ארמור שניאור, פון ניו-יאָרק. צו דער דעלעגאציע האָט זיך אָנגעשלאָסן דער וויקטאָר ראָד-היל, וויצע-פּרעזידענט פון „שטעניס מע-האָל באַק“. די דעלעגאציע איז באַשאַפּען: פון הרב ארמור שניאור, פּרעזידענט פון דער אויבן-דערמאנטער עקומענישער אָרגאניזאציע; וויליאַם ווואַל, דער סעקרעטאַר פון די הילפס-פּראָגראַמען פאר אייראָפּע פון דער אָרגאניזאציע „אמלעכט“ לעבע דינסט פון די קירכן; ביישאָפּ אָקאָסטיאס סילאס, פּאַרשמייער מינעס ארצ-ביר-שאָפּ יאקאָוואַס פון דער גרי-כיש-אָרטאָדאָקסישער קירע אין די. ש. א. א. א. יאָווע „פאראומפלט“ — פּרעזידענט פון די מיטל-אייראָפּע און געגענטן-מזרח; מיטלידער פונעם אַמעריקאנער הילפס-קאָמיטעט פאר רומעניע, פארן באווי-סיקן די קאָלן פון די איר-כערשטעמונגען.

דעם 30סטן אויגוסט 1970 אין אָונט, האָט דער רב הכולל דוד משה וויל, פּרע-זידענט פון דער פּערעאציע פון די יידישע קהילות, איי-נגעדרגט און אויפגעטן לכבוד דער דעלעגאציע. ס'האָבן זיך באַמייילט: פּראָפּ. דושינער דאָנאָר, שנה פון מולט-דעפארטמענט; יוסטין טעסעסעל, מיטראָ-פּאָליס פון פּעריאָוואַ און סומשאוואו, רעפּובליק אין דער גרויסער נאציאנאלי-פאראומ-לונג; בישאָפּ אָנטים, וויקאָר פון דער אמעריקאנער גייסט-לעכער אַלעקס. יאָנעסקו, ווי-קאָר פון ארצבישעפּסום כור-קאדעשע, רעפּובליק אין דער גרויסער נאציאנאלי-פאראומ-לונג; גייסטלעכער פּעסטיאָר, פאראומפלאנער ראשנעכער; מאַנסעניאָר פראנטישקע-אוי-גוסטין, אָמירער פון דעם רוימיש-קאטאליקן ארצבי-שעפּסום פון בוקאָרעשט; יאָן דאָנעגא, ג. גענעשט, ווודשען מונסטער, דירעק-טאָרן אין קולטוס-דעפארמא-מענט; עמיל שטענער, גע-נעראל-סעקרעטאַר פון דער פּערעאציע פון די יידישע קהילות; גינאל טעגאל, פּרע-זידענט און מאַרטינאָ באלוש, וויצע-פּרעזידענט פון דער בואַרעשענישער יידישער קהילה; וויקטאָר וויל, שטע-רעקטאָר פון דער אונדער צייטשריפט. ס'האָבן געהאלטן מאַסאָס: רב הכולל דר. דוד משה וויל, די הערן; וויקטאָר דאָלד, הרב ארמור שניאור און מיט-סעראָפּאָליס יוסטין טעסעסעל. דער אויפגעטן איז פאָרער-קומען אין אן אַסמאָספּער ווארעמער הארציקייט. מיר ארעפּענטלעכע דעם סעקסט פון דער רעדע וואָס ס'האָט געהאלטן דער רב הכולל דר. דוד משה וויל.

ערב ראש השנה

פון הלל צייטלין

און נאָך האָט דער קעניג געזאָגט: — אבותי נזנו אוצרות מסמן. ואני נזנתי אוצרות נפשות. דאָס הייסט: מייענע עלטערן האָבן באהאלטן אזוי רות געלט און איר האָבן באהאלטן אוצרות פון נשמות. און אויך איר האָבן יידישע פּאָלץ זאָגן: אייערע אוצרות זענען מויסט, קאל-טער שרופענער מעטאל, מייענע אוצרות זענען לעבן, הארץ, אידען, אידעלען. עס איז ערב ראש השנה. איז ענגע שטיכענדיק, אין בתי מדרשים, וועלן סאָלענדיק נען יידן זייער הארץ פאר נאָס אויסניסן און קומענדיק צום העכסטן אָרט פון זייער נעכטע וועלן זיי אינגאנצן אָן איר פאררעכטן און פון א היפל — גייסט געמאָלען וועלן זיי מתפלל זיין אז — וכל הרשעה כולה כעשן דעלח, כּי תעביר מכלת זרזן מן הארץ — די וועלט פון אומ-רעכט זאָל אוועק מיטן רויך. און גייט נאָך אן זיך, אלס היידן, וועלן זיי פאר-נעסן נאָך אויך אלס פּאָלץ. זיי וועלן מתפלל זיין אז די גאנצע מענטשהייט זאָל אויסגעלייזט ווערן, אז די גאנצע מענטשהייט זאָל פון אויפגעוויבן זיין. אז זי זאָל איר שפּערע דערקענען. און גייט נאָך די גאנצע מענטשהייט וועלן זיי מיט ליכט איר העכסטע רחמים ארומנעמען, נאָך אויך אלע ברואים פון דער וועלט. זיי וועלן בעשן:

וידע כל פעול כי אתה יצרתו וכו' כל יציר כי אתה יצרתו — זאָל יעדעס וועק זען אז וואָס עס געטאָן און זאָל יעדע באשעפטיגט דערקענען אז דו האָסט זי באשאפן.

איינער פון די בארימטסטע קעניגן — דערציילט אונדז די יידישע מסורה — האָט זיך מנייר געווען און באגרייפנדיק דעם אמתן זיין פון יידישקייט האָט ער אלע זיינע אוצרות הונדערטע מענטשן צוגעגעבן. ראן זענען געקומען צו אים אלע זיינע קרובים און נוסע פריינט און האָבן אים געזאָגט מוסר:

דיינע עלטערן האָבן אוצרות געשאפן און א דור נאָך א דור איז געקומען און די קעניגליכע אוצרות פולער און פולער געמאכט און דו צעשלייכערסט זיי?

דעראווע האָט זיי דער קעניג געענטפערט:

אבותי נזנו אוצרות למסח, ואני נזנתי אוצרות למעלה, אבותי נזנו כסמים שהיו שולטת בו, ואני נזנתי במסות שאין היר שולטת בו. דאָס הייסט: מייענע עלטערן האָבן באהאלטן אוצרות אוי-טן, איר האָבן באהאלטן אוצרות רות אויב. מייענע עלטערן האָבן באהאלטן אוצרות ווי די האנט האָט א שליטה, איר האָבן באהאלטן אוצרות ווי די האנט האָט קיין שליטה נישט...

דאָס זעלבע קאָן דאָס נאָנעט יידישע פּאָלץ וועגן זיך זאָגן: אנדערע האָבן אוצרות אוי-טן דער ערד געמאכט, איר האָבן די הויכע, ווייטע וועלטן, אנדערע האָבן אוצרות גע-זאָפּט און פון זייערע נאציא-אוי-טן איז שוין לאנג גאָרישט גע-ליבן, מייענע אוצרות וועלן אָבער אייביק בלייבן. דער ווינט וועט זיי נישט פאר-שפּאַנן, מיט וועלן זיי נישט דערפֿינגען, רויבער וועלן זיי נישט קאָנען צונעמען אוי-טן רות פון גייסט, אוצרות פון נשמה, קאָן קיינער נישט צו-רובן...

צייט=שניפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

לשנה טובה תכתבו

די רייזע קיין בעלגראד פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן

דעם 31סטן אויגוסט 1970, איז דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן אוועקגעפארן קיין בעלגראד כדי צו נעמען אין דער פיינע לכהוד דעם הער דר. לאוואסלאוו קארעל-בורג, צו זיין ווערן 60 יאר. ס'איז אויך מיטגעפארן מיטן רב הכולל הער אדון. עמיל שעכטער, געוועזענער סעקרעטאר פון דער פערדעראציע פון די יידישע קהילות. ביים אוועקפארן, איז נאָרד-באָהווי, זענען געווען אַוועקגעפארן די מנהיגים פון דער פערדעראציע פון די יידישע קהילות און פון דער בוקארעסטער יידישער קהילה, ווי אויך הער עזרשען מונטעאנו, דירעקטאָר אין קולטור-דעפארטאמענט. דעם 4טן סעפטעמבער 1970, האָט זיך דער רב הכולל אוועקגעטון קיין בוקארעסט.

די ווערט פון תפלה

ר' יוסי בר חגיגה זאגט: דאָס דאווענען — תפלה פון פאר נאָס — איז געווען איינגעפירט אין פאָלקס נאָך נאָך אין די אלטע צייטן, פון די ערשטע אבות אונזערע. ר' יהושע בן לוי זאגט: דאָס דאווענען איז ערשט שפעטער איינגעפירט געוואָרן אָנשטאָט דעם קרבן תמיד וואָס איז מאָדעלעכער איבערגעפירט און פארנאכט געוואָרן אין בית-המקדש. ר' אלעזר זאגט: תפלה שטעמט פיל העכער פון קרבנות. ר' אלעזר זאגט ווידער: זינט דאָס בית המקדש איז הרוב געוואָרן זענען פארשאַפֿט געוואָרן אין הימל די שויערן פון תפלה, ווי עס ווערט געזאָגט אין דעם קלאָג-ליד: „ווען אויך איר רוח און שר"י — האָט ער פארשאַפֿט די הימל-שויערן פאר מיין תפלה". די שויערן אָבער פון פרערן זענען קיינמאָל נישט פארשאַפֿט, ווי דער משורר אין תהלים זאגט: „הער גאָט, מיין געבעט... אייף מיין סתער וועסטו נישט אַפֿשווייגן". ר' יהושע בן לוי זאגט: קיין אייזערנע וואנט קען נישט אָפֿטווערן יירן פון זייער פאָטער אין הימל. געבעטנשט זאָלט איר מיר זיין — זאָגט גאָט — געבעטנשט זאָלט איר מיר זיין, הימלען און באַגלייטער פון מיין מרכבה, רעפאר וואָס איר וועט זאָגן און רעדציילן מיניע קינדער וואָס איר פו בשעת זיי הייליקן מיין כבוד און רופן אויס: קרוש, קרוש! קרוש! לערנט זי ווי זייערע אויגן זאָלן גע-הויבן זיין צום הימל און זאָלן זיך אויפהייבן אין דער הויך, ווייל קיין זאך אין דער וועלט פארשאַפֿט מיר נישט אזא פארנעגן ווי די רגע ווען זייערע אויגן זענען געוויבן צום הימל און מיניע אויגן קוקן זיך אין זייערע אויגן. אין זייער צייט געט איר ארום דאָס געשטאלט פון יעקבן אין מיין הימל-סראָן און האַלדו אים און קוש אים און דערמאן זיך אויף שווער גלות און איר ערגענעמער די שעה פון זייער אויסלייזונג.

די תפלה פון צירקים מאכט אין הימל אן איבערקערעניש: אָסם צאָרן ווערט דורך זייער תפלה פארזאָרגט: אין רחמנות.

מעסאזש

לכבוד ראש השנה תשל"א פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן צו די יידישע קהילות פון רומעניע

ליבע ברידער און שוועסטער,

דאָס וועגן — דער קאָפּ פונעם יאָר. אויב איר ווילט זוכן די עשישע אויפ-א-סונג פונעם ייִהדות איבער דעם ערשטן טאָג פון א ניי יאָר, נעמט איר זי טאקע אינעם נאָמען פון דעם דאָזיקן טאָג — די פיינע וואָס פונעם איבערגיין פונעם יחיד און פונעם כלל פון איין סמאיע פונעם לעבן צו אן אנדערע. דער קאָפּ איז דער וועגצווייזער פון א מאַרש-רום. אָן ווין טראכטן, אָן דער לערע וואָס ער דרינגט ארויס פון די פארנאגטע איבערלעבענישן און אָן ווין פאָרויסזען די פאָלגנדיקע, ווערט דעם מענטשנס נסיעה א בלאַנדעניש פול מיט סכנות. ביי דעם פרשט-דריטן וואָס דער אויסשויש פון אן אַפֿטן לוח מיט אן אנדערע, א ניעט, שטעלט מיט זיך פאַר אין יערנס לעבן, איז בכן כראי, קורס כל, זיך צו פארשאַפֿטן איבער די בלעטער, וואָס מ'האָט ענדליכטיק איבערגעשטעלט ווי אויך איבער די וואָס זיי עפענען זיך פאר אונז — ווייסע, אומבאפֿעלעכע — אין ספר החיים.

ס'איז דער קאָפּ פונעם יאָר. מיר זאָלן נישט פארטוישן, נישט אונדערע מחשבות, נישט אונדערע געפילן. ס'איז נישט כראי, מ'דארף נישט אויסלעשן די ליבע, כדי מיר זאָלן איבערגיין די שוועל פון א ניי קאפיאל פון אונדערע קיום אייף דער דאָזיקער ער, טאָגליק אין דער פינעטער. אימערס ווו עס געפינט זיך א יירער ייִשוב, קלינגט דער קול-שווער מיט א שליחות וואָס דער גרויסער פיר לאַזאָפּ פונעם יידנטום, דער רמב"ם, האָט זי דעצינירט אין די ווערטער „עורו ישנים", וועמט איר אויף, איר די וואָס דרימלט! דער שופר האָט די מיטע אונז אויפגעוויקלט פון דער פארניצערשער פארניצערונג אין וועלכער ס'ברענגט אונז אריין דאָס טאָג-טעלעכע לעבן, אונז ארויסצוהייבן פון דער באַנאליטעט צו הייליקייט, אונז צוריקצוגעבן די קלאָרע ענדריקייט.

ס'איז דער קאָפּ פונעם יאָר. אויף דעם וועג פול מיט שפּרויכלונגען וואָס פארבינדט די ווין מיטן קר און וואָס הייסט דאָס לעבן, דארף מען נישט דורכגיין מיט אויבערפֿלעכליכקייט, מיט ליכטווייזיקייט, עס באַנאָמעלעזערן. דאָס גייעט יאָר איז, בכן, אן אַפֿשטעלפונקט, „על פרשת דרכים", א געלעגנהייט צו קוקן דעם לעבן אין פנים אריין, אויסצוטייטשן זיין זין, אונטערצושטייבן דעם ציל. מיר פארטיפן זיך אין תפילות פאר דעם וואָס איז דער יודע מחשבות, וועלכער קען אונדערע געפילן און מעשים, און אייניגען מיט אים, וואָס איז דער שופר און דאָס געוויסן פון דער זיכער, ווערן מיר זעלבסט אונדערע אייגענע שופרים. מיט ערנסט-קייט, „ממעמקים", פון די טיפגענישן און אונדערע נשמות, זאָגן מיר ארויס אלץ וואָס מיר האָבן גענערייזט קעגן אים, קעגן זיין באשאפ, קעגן אונז גופא און מיר גרויסן זיך צו דעם „לתקן עולם", צו פאריכטן אלץ וואָס ס'איז אומערקט.

מינע ליבע,

דער קאָפּ, דער אָנהייב פון יאָר תשל"א, געפינט די יידישע קהילה פון דער סאָציאליסטישער רעפובליק רומעניע, אין אזא סאָמעט פון חשבון הנפש, פון א בילאנג פון דער מעטיקייט וואָס ס'איז פאנאנדערנישטעלעך געוואָרן אינעם פאר-גאנגענע יאָר, און פון באַנענענען דאָס יאָר וואָס הייבט זיך אן איצט. אויך אין יאָר תש"ז, אדאנק דער פולשטענדיקער רעליגיעזער פרייהייט פון וועלכער מיר געניסן, האָבן די 75 יידישע קהילות, ברור היטש, געמאכט פאַרשריטן. די 150 ייִשולן און בתי-סדרשים האָבן געקאָנט רערפולן זייער הייליקע שליחות, ס'איז אונז געלונגען פאנאנדערנישטעלעך דעם לימוד התורה און איר לשון הקודש, צו פאריכטן כשרע שפייז, אַנצופירן ווייטער דעם לימוד-התורה מיט זיינע ווונדערבארע פירות, צו פארשפרייטן מיט דער הילף פון דער „צייטשריפט פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום", צווישן איר און צווישן יירן פון אנדערע קהילות, מסודיעס פון יידישער געשיכטע און ליטעראטור, צו שטיצן זקנים, קראנקע און נויטבאדערפטיקע יידן, צו זאָרן פאר אונדערע הייליקע מוסדות, פאר די בית-עולם ווי עס רוען די עצמות פון די פארנאגטע וורות.

ס'איז א פאָזיטיווער ביאָאָג, מיט וועלכן מיר קאָנען שפאַצירן. ס'איז נאָך אודא דאָ א סך צו טאָן. און רעדצו איז נויטיק אז יערער פון איר זאָל בא-מראכטן זיין אייגענע שטעלונג נבני רעד קהילה. ס'איז די צייט איר זאָלט איר פרעגן, אין וואָס פארא מאָס איר באטייליקט זיך אין דעם דאָזיקן אָנשטענע, אויפצוהווערן און ממשיך צו זיין דאָס וואָס איז אונז מייער און הייליק.

דער קאָפּ פונעם יאָר. דאָס וואָס דער קאָפּ איז פאר דעם גוף, איז דער טאָג פון ראש השנה פאר אלע אנדערע מענטשן פונעם יאָר. צווישן קאָפּ און גוף דארף זיין א כסדרדיקע פארבינדונג. די ייִהדות קען זיך נישט באפרידן, דארף זיך נישט באַנעניגן מיט אן אָנוועגהייט „בתוך עמי" בלויז אין די טעג פון אָנהייב יאָר. זי פארלאנגט אייער אינטערעס און באטייליקונג אין טאָג-טעלעכע לעבן. אונדערע רעליגיעזע מוסדות האַלטן זיך אויס נאָך מיט אונדערע אייגענע מיטלען. ראש השנה רופט אייך, בכן, צום רערפולן די דאָזיקע התחיבות, וואָס זענען טיילווייז נאָך נישט דערפולט.

די רצון און דאָס יאָר וואָס הייבט זיך אָן, זאָל ברענגען שעה אין אייערע היימען, דערפאָלג אין אייער ארבעט, אויפבלי און פראָגנעס אין אונדערע מייער היימלאַנד, די סאָציאליסטישע רעפובליק רומעניע, שלום און פריינטשאפט צווישן אלע פֿעלקער.

לשנה טובה תכתבו

דר. דוד משה רוזן

רב הכולל און פרעזידענט פון דער פערדעראציע פון די יידישע קהילות

כרתב-נית

של היהדות הדתית הרומנית

ב"ה בוקרשט
מספר 237
י"ד אלול תש"ל

לקוראינו בארץ ובחו"ל שנה טובה ומאושרה

מ י נ ש ר

לראש השנה תשל"א

אל הקהילות הקדושות

בריפובליקה הסוציאליסטית רומנית

אחים ואחיות אהובים!

ראש השנה, עם השם כבר מעיד על ההשקפה המוסרית שבתפיסה היהודית על יום זה של "תחילת המעשים" — יום טוב של ראש השנה, שבו חונג, חוזר ונשנה, את תקופתה מעבר מאלף חיים למשנהו, תקופה שתשמש כניסיון להתקדם נוספת. הראש הוא הוא מורה דרך מאיר-עניים. בהערך שיקוליו הצלול, כלי לקחו שגמר ממשלוגות שבעבר ובלי תחזיותיו על העתיד, כל סיוע עלול להתפרך להענייה הרת-סגונות על פני-הדברים וזו שיהיו כל איש ואיש, המהבטת כהחלפתו של הלוח הישן בחדש, ישלח-כונן, בראש וראשונה, באותם הרפים שר-ליום כבר עברנו ועל אלה תחום והמחזורים שב"ספר-החיים" העומדים להיפח. ראש השנה, פירושו צליחות הראש והכנה. אל-בא נדרים "את מחשבו" תינו והרשנותנו; אל לנו לכבות אורות ולעצור על סף הפיק ההישן שנקומנו תור נישש באפנה. קול השופר, הבוקע ועולה מכל ישוב יהודי ברחבי-הכל, מסלל את השליחות שהנדרה על ענקי-הרוח הרמב"ם ו"ל בלימים", "עורו ישנים משנתנם!" מיעוריו של השופר לעורר אותנו מעלי-ההיות המתנה, שבו אנו שקועים בחיינו היום-יומיים, לעולותנו משיגרתיות לקרשה ולהחזיר לנו את צליחות המהבט. ראש השנה, ענינו בובה-ראש. אל לנו לעבור כבדת-דרך זו רבת-הגתולים, הוליה זו המסכהת בין הערש והקבר וששמה חיים, בשפחות: אל לנו להתייחס אליה כביסוף ובפשיגנות. "ועל המא שחמנו לפניך בלילות ראש" — לחשא יחשב להתייחס בלילות ראש-השנה. בחגיגה זו, ששמה ראשה-נה, עלינו להשגות את מבטנו יסודית אל פני החיים, לפענה תכליתם ולע מערתם. בחגיגה זו, איפא, שופכים אנו לב כמים לצור ישראל וראלו, "היודע ריו עולם וסתרי נפש כל-חי" כשבפניו התפילה, תוציא לאור משפחנו, משפח משותף לשנינו, כביכול, שבו גם אנו בעצמנו היפכים לשופכים על מעשינו אנו. בחגיגה זו, אנו מחזירים, "ממעמקים" על כל חמאנו, על אלה שבין אדם למקום ועל אלה שבין אדם לחברו ומתחייבים, "לתקן ועולם", לתקן כל מה שפגמנו בשחינו שקועים בעולם ההיות.

אחי ורעי האהובים!

ראש-השנה תשל"א מוצא את היישוב היהודי ברומניה במצב של מבחן-נפש יסכה, בשעה של דין-וחשבון על פעולתו בשנה שחלפה ועל זו העתידה בת של"א. הורות לחופש הרת המלא שאנו נהנים ממנו יחד עם שאר הדתות בארצנו, הצלחנו להבטיח, תהילה לא-ל, גם בשנת תשל"א את קיומן של 75 הקהילות הקדושות שבארצנו, של למעלה מ-150 בתי כנסיות ובתי מדרשו, את ליסו התורה ושפה הקדישה, סיפוק מלא של צוריה הרת והכשרות, מוסדות תלמיד-תורה, והפיק, בעזרת, "כתב-העת של היהדות הדתית", כיניכם ובין יהודי שאר הארצות המקרים ועיונים בהיסטוריה יהודית ותרבותה. בן הצלחנו להגיש סער לאחינו הקשישים, חילונים ונוקמים, דראנו למסדרותינו הקדושים, לבתי-העלמין יכחם צפונות עצמו-תיחם של הדורות הקודמים.

מאן זה חוביב הוא ועליו נאותנו. עם כל זאת, עור בר נרחב לפעולות. ודקא מישוזה על כל אחד מכם החובה לברוק את עמרתו הוא בקהילה. הניה השעה שתשארו את עצמכם, אם ובאיזו מידה אדם שותפים למאמץ עליון זה של שמירה והמשך בכל מה שקדשו ויקר לנו.

ראש השנה, מה שראש בשביל הנוף מהלח ראש-השנה לכל שאר ימי השנה. הקשר שבין הראש והנוף תמיד הוא. אף היהדות אין היא יכולה לעצמם את נוכחותה בציבור רק לימי ראש-השנה בלבד. היא דורשת מכם ענין והשתתפות גם בחיכם היומיומיים. מוסדות הרת שלנו מקיימים אן ורק באמצעות משאכנו אנו, ראש-השנה פונה אליכם בקריאה למלא את חובותיכם אלה, שאם נמלאו כל צורכן.

יהי רצון, שהשנה הבאה עלינו לטובה תביא ברבה והצלחה בכל מעשה ויריכם, שנישגו ופיהח למדינתנו היקרה, הריפובליקה הסוציאליסטית רומנית. ברכה והצלחה לאחב"י בכל מקומות מושבותיהם, עלום וירידות בין כל העמים.

בברכה המסורתית של "לשנה טובה תכתבו"!

ד"ר דוד משה רוזן

הרב הכולל ליהדות רומנית-נשי ועד הקהילות הקדושות ברומניה

למלאות 60 שנה ליורד מדרגית הקהילות ביוגוסלאוויה. ד"ר: קדלברג, התקיימה חגיגה בכלגראד, שבה השתתפו (משמאל לימין): הרב א' שניאור-ארה"ב, הרב הכולל ד"ר דוד משה רוזן, הרבנים לוי ושאורצבלאט מבריה"מ, הרב שולגו-בורדפסט והרב בולץ-לוקסמבורג.

Festivitățile de la Belgrad. De la stînga la dreapta în rîndul I: dr. L. Bulz — Luxembourg; Șef-rabin dr. Szalgo — Budapest; dr. L. Kadelburg; Șef-rabin I. L. Levin — Moscova; Șef-rabin dr. Moses Rosen; rabin Schwartzblatt — Odessa; rabin Hechtman — Montreal.

מסיבה לכבודה של המשלחת "אפיל פור קונשינס פונדיישן"

בימים 27—21 באוגוסט 1970 ביקרה בארצנו משלחת ממעם האירגון האקומני "אפיל פור קונשינס וגדיישן" מארה"ב בראשותו של הרב ארתור שניאור מניו-יורק, יו"ר האירגון. הצפרי, ל ושלחת ה' ויקסבור רוקהיל, סו"ר יל, "צ'יו מנהשן באק". השתתפו במשלחת: הרב ארתור שניאור, יו"ר האירגון ה"ל; ויליאם רובל, מזכיר לתוכנית הסעד לאירופה של האירגון, "שרות עולמית של הכנסיות"; המינסק אקוסקאנס סילאס, נציגו של הארכיבישוף יעקובס מהכנסייה האורתודוקסית היוונית מסארה"ב וה' יוויק הורנס, מנהלה של התוכנית, "קא-ריסאס" לעזרה בשביל אירופה המרכזית והמזרחית — חברי הוועד האמריקני להנשת עזרה לרומניה בשביל חיסול תוצאות השפנות.

המשלחת ביקרה: איזורים נגזעי השמפסר-ווד, בקשר עם מפעל העזרה שלה נגזעי שפפונות אלו. כערב של 30 באוגוסט 1970 ערך הרב המימה.

הוכחה היא שניתנה לטובת ישי-ראלז אד, בידוע שקבלת עול התורה מותנית בגורם חיובי ושי-לילי כאחד. ההצדקה השלילי שב-דבר, שהתורה צלולה להחליש את החומר, אבל מאידך — וזהו הצד החיובי שבה — תורמת לשיפור הצורה ולצלם האמיתי. סגולה זו, חומר וצורה, היא קניין ה' אדם לבדו, מלאי-השירה, שאין בהם לא חומר ולא ציר, מסלילים הם, אם כן, לקבלת עול התורה. והנה כחונת המדוש שלנו: ממי-לאכי השרת היא נפלאה, כלומר ה' סגולה של חומר וצורה, יצר הטוב והרע, חסרה להם, וממילא אינם מוכשרים לקבלת התורה, העדרה סגולה האותה-הוא שהיה לטובתכם, כי הם נתאוו להלתורה, אבל נעלמה מהם סגולה-ה' חומר, אבל מכם אינה נפלאה הסגולה ולכן ניתנה לכם.

(הרב אברהם ארי' רוזן ז"ל-חונשט, בספרו: "שגות אריה—באר אברהם")

לחודש-התשובה

"אמר רבי לוי: גדולה תשובה שמועטת עד כסא-הכבוד" (יומא דף פ"ו, 1).

בין שבעה הדברים שנבדאו קודם שנבדא העולם מונים חז"ל (פסחים דף ע"ג ע"א) גם תשובה וכסא הכבוד.

גדולה תשובה שמנעת עד כסא-הכבוד, כלומר קדושתה מצטת עד קדמותו של כסא-הכבוד, שניהם נבדאו קודם שנבדא העולם.

(הרב משה-ליב פאללאק ז"ל-טיביו, מספרו "שבכת")

ליקס: ש. פולאק

ביקורו של הרב ארתור שניאור בבוקרשט

הציבור היהודי בבוקרשט ערך קבלה-פנים לבית לרב ארתור שניאור, יו"ר האירגון "אפיל פור קונשינס פונדיישן" ניו-יורק, שביקר בארצנו בראש מועד בידותית. בליל שבת פ' רעה (28 באוגוסט 1970) התקבל האורח והחשוב בתפילת קבלת שבת בביה"ח "סטמפל-קוראל". הרב הכולל ד"ר דוד משה רוזן, במסגרת דרשתו לקבלת שבת, הרים על נס את אור אישיותו של האורח והביע לו את חזונו בעד מה שנענה בחמימות לקראתו לארגן את תופעל העזרה לנגזעי השפנות מרומניה.

הרב ארטור שניאור הביע את סיפוקו הרב על ביקורו ברומניה ועל מגעיו הישירים עם היישוב היהודי ומנהיגיו הרומנים. הנואם הדגיש בבריו את ההוקרה וההכבוד שמהם נהנו הציבור היהודי ברומניה ומנהיגיו והזכיר הרב הכולל ד"ר דוד משה רוזן, אחת האישיהות הבולטות של יהדות הקופתו.

ביום התפילה, נערכה במסעדה והכשרה על הקהילה מסיבת עונג-שבת. בהשתתפותם של מנהיגי בתי הכנסיות והתפילה, חניכי תלמוד תורה, תלמידים, כליקודש ועוד.

דברי תורה

מפי חכמי רומניה וגאונ' ז"ל

פרשת נצבים

"כי הוצאתי וזאת... לא נפלאות היא נותן ולא וזחוקה ויא" (שם 5' 11).

ולכאורה, אינו מובן, היכן מדובר כאן על מלאכה-השרת? במדרש רבא בפרשה: ואם תאמרו: שמא לרעתכם נתתי לכם

תאמרו: שמא לרעתכם נתתי לכם